

СВОБОДА НАРОДАМ — СВОБОДА ЛЮДИНІ!

ВІСНИК

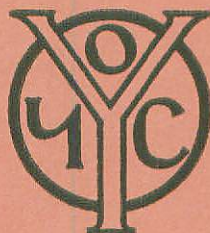
THE HERALD

Суспільно-політичний місячник

З М І С Т

	стор.		стор.
Короткозорість	1	В. Корай-Дубина — В боях за чужу	
Є. Ляхович — Еготизм	2	Родіну	14
Є. М. — З нотатника	4	П. Кізко — Живий язик	16
І. В-к — „Нова структура пов'язання”	6	Ф. Одрач — Танок журавлів	17
Б. Крупницький — „Нація” в Козаць-		Н. Орликовський — Індустріялізація	
кій Україні 18 віку	9	Китаю-СССР і Західній світ	20
І. Хорольський — Не тільки про хліб		І. Вовчук — З пересічі	23
думають в Кремлі	12	П. Мірчук — Гамір про принципи,	
		щоб приховати безпринциповість	27

ОРГАН ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ СВОБІД УКРАЇНИ

ВІСНИК

КОРОТКОЗОРІСТЬ

Чи не найхарактернішим для сучасної політичної ситуації в світі і, зокрема, в ЗДА, було гостювання президента Південної Кореї Сигмана Рі. Президента скрізь дуже тепло витали, він промовляв перед Конгресом, але його тверда доктрина про конечність війни проти комунізму не найшла підтримки, в конгресі його слова зустріли ввічливою мовчанкою. Джейм Рестон в „Ньюорк Таймсі” з 1. 8., подаючи коротку замітку про ці відвідини, пише, що президент „зробив дві помилки щодо ЗДА: він опер свою політику на словах, а не на ділах Вашингтону”. Як видно голосні слова політиків про „визволення” та агресивну протикомуністичну зовнішню політику, коли доходить до діла, потрапляють на дійсний консерватизм „очолюваний виразно не войовничими людьми”. І всі ті, що свої висновки будуватимуть на словах, а не на ділах, помиляться.

Женева, як відомо, принесла повну поразку західньої політики. Та лихо навіть не в самій поразці, а в тому, що з неї не зроблено жадних висновків. Навпаки, небезпечні ілюзії про користь зближення з Москвою і з Пекіном, стали чи не наймоднішою течією у Франції і в Англії. Англіїці посилюють віру в те, що треба домовитись з Китаєм, допомогти йому в індустріялізації, бо він, мовляв, поведе самостійну політику, відмінну від московської. У Франції, після поділу Індокитаю починають вірити, що якимось вдасться створити справжній демократичний лад і ним привабити все населення. Та найнебезпечнішою ілюзією є та, що пов'язана з „да”, яке вперше сказав Молотов у Женеві. Він то сказав, але після того, коли осягнув свого. І советська агресивна стратегія, яка ні в чому не змінилася в суті, ще не раз говоритиме замість „нет” — „да”, аби ізолювати Америку від Європи, позбутися її впливів в Азії. Здається що таке мало ймовірно, але у Франції та стратегія щораз то більше здобуває прихильників. Хоч Мандес Франс і заявив категорично, що нейтралізму не визнає, але нейтралізм в країні здобуває все більше прихильників. В ділових колах стає модною думка, що причиною нинішнього світового напняття є не большевицька Москва, а конфлікт

між ЗДА й советською Росією. Промислові кола вже подумують над тим, чи не позбутися б американського капіталу, коли Америка відмовить в допомозі та купувати сировину в країнах східного бльоку. Найрізкішу опозицію проти європейської оборонної армії становлять промислові кола, які бояться німецької конкуренції. В самому національному зібранні проти ратифікації умови про європейську оборонну спільноту виступили майже всі фракції, головно проти тих пунктів, які обмежують національний суверенітет Франції. На Брюссельській конференції французький прем'єр домагався права вета на ухвали понаднаціонального комітету і відкладення на неозначений час створення армії. Проект його в Брюсселі відкинуто і цим самим поставлено під поважну загрозу європейську оборонну спільноту, на яку покладали такі великі надії і в Америці. Після того, як з'ясувалось, що домовитись з іншими учасниками конференції (Бельгія, Голляндія, Люксембург, З. Німеччина і Італія) не вдасться, прем'єр Франції прилетів до Лондону і просив у Черчіля допомогти йому виробити новий плян колективної оборони Західньої Європи, який був би сприйнятливий для Франції. Черчіль пообіцяв все зробити. А Національні Збори Франції, відкинули проект про оборонну спільноту, як не вартий уваги.

Як відомо Англія 1950 р. відмовилась брати участь Європейській оборонній спільноті, бо ця участь обмежувала сувереність країн, що входять до спільноти. Крім того Англія вважала що її участь несуміжна з її становищем в британському коммонвелті. Тепер тими ж самими мотивами кермувалось Національне Зібрання Франції, відкидаючи проект.

А тим часом, представники робітничої партії Англії, на чолі з лідером парламентарської опозиції, гостюють в Москві, Пекіні і Шанхаї. Советське шампанське, каспійський кав'яр, яким так добре закушувати випивши, допомагають зближенню, щоб прокласти шлях політиці співжиття. Давно в Московській столиці не було стільки гостей з різних кол англійського світу. Представники ділових кол відвідують виставку, чують бариші. Кореспонденти і журналісти переконують читачів про

Є. Ляхович

ЕГОТИЗМ

Еготизм, це така психічна недуга, що її легко завважити в комусь іншому, але дуже важко самому в собі. Це небезпечна недуга і вона ніні розточує нашу західню цивілізацію. Еготизм, чи егоцентризм, це хвороблива концентрація довкола свого „я”, але — „я” тілесного, а не духовного. В цьому останньому застереженні міститься ціла суть, що надає цьому питанні релігійного характеру.

Людина західньої християнської цивілізації бажає за всяку ціну рятувати своє індивідуальне „я”. Але часто вона мусить наперед подолати чи загамувати жадобу нижчого „я”, щоб на його місці збудувати друге, шляхотніше. Захланний грошлюб і аскетичний монах — обидва служать своєму „я”. Тільки перший під своїм „я” розуміє насичення своїх тілесних змислів, евентуально насичення плитких амбіцій слави та почуття сили, а другий розуміє свою душу, яку він бажає вирізьбити своїми життєвими вчинками на взір поданий Спасителем.

Це два крайні приклади служення нашому „я”. По середині є тисячі інших, менше чи більше замаскованих, для яких часто треба вишколеного обсерваційного змислу, щоби точно означити їх основні мотиви. Трапляється таке,

що еготизм низького сорту вдягає шати благородности і використовує якусь ідею для служби власній честолюбности, чи якимсь іншим мотивам. Та найгірше тоді, коли людина сама себе обдурить і переконає, що вона служить якійсь великій ідеї, хоч властиво служить своєму низькому еготизмові. В кожному випадку треба великої обережности і терпеливості з боку оточення, бо ми, члени його, теж схильні судити інших крізь призму власної душі й у висліді можемо приписати негарні мотиви невинній і чесній людині. В цьому зачарованому колі потрібна витривалість і об'єктивне роздумування.

Пару літ тому вийшла друком в Америці книжка „Індустрійний заряд”, в якій говориться, що найголовнішим чинником в заряді промислу не є фахове знання, тільки тактовність, уміння контролювати наше „я” і не наступати на чуже. непогамоване наше „я” на кожному кроці викликає непорозуміння, тертя, погане почуття, що з черги підриває продуктивність людини. Нераз вищий розпорядчик передає розпорядок нижчому в такій формі, що останній, слухно чи неслухно, відчувається враженим. Тоді, замість думати про виконання розпорядку, він кваситься в почутті цієї урази.

дружні почування Хрущова й Маленкова до Англії, а в гостинних советських вельмож політики чокаються за мир і співіснування. Після Москви-Пекін, Шанхай. На банкеті в Шанхаї Етлі виголошує тост „за скріплення англо-китайської дружби та за поліпшення торговельних зв'язків”, солідаризуючись з новим прогресивним ладом Китаю. „Ми співчуваємо вашій боротьбі проти японського мілітаризму і проти реакційних сил в Китаї, та бажаємо всього найкращого новому Китаю”. Таке говорить Етлі.

„VISNYK” — „THE HERALD”

Published Monthly by the Organization for
Defense of Four Freedoms of Ukraine, Inc. 123
Second Ave., New York, N. Y.
Subscription per year: \$4.00

Application for entry as second-class matter is
pending

I. Wowchuk Editor in Chief.
Address: P. O. Box 304, Cooper Station
New York 3, N. Y.

Європа, вірніше її провідники, ще раз своєю політикою співіснування рятують советську імперію від внутрішніх протиріч, в яких вона опинилася. Чергова політична короткозорість. Читаючи про оті гостювання, пригадується дитяча казка про „Червону Шапочку”. Мораль цієї казки варто б пам'ятати тим, що вірять, або удають, що вірять, в співіснування з Москвою. „Червону шапочку” врятував дроворуб. А хто рятуватиме політиків, що рішили повернути на зближення? „Правда” з 27. липня, в статті „Мирне співіснування капіталізму й соціалізму цілком можливе” пригадує, що Ленін в 1920 р. говорив: „хай американські капіталісти нас не чіпають, ми їх не займемо. Ми навіть ладні заплатити їм золотом за корисні для транспорту і виробництва машини”. Казку про співжиття 30 років розказував Ленін, Сталін, а тепер Маленков з Хрущовим. І їй, ніби, знов починають вірити деякі західні політики, що кермуються тимчасовим обрахунком. Політична безпринциповість, оперта на моральну притупленість та короткотривалі вигоди, стає модною течією серед політичних кол Заходу. Поширюється вона і в нас.

З черги форман може це зробити з робітником, робітником з іншим робітником і вкінці ціла продуктивна система наладована вибуховим матеріалом. Тоді — що інше роблять руки, а що інше розум.

Таке діється не лише в промислі, але в кожній іншій ділянці нашого життя. Наше, нижчого гатунку „я”, страшенно вражливе. Воно не-свідомо вражає інших і само дуже легке для урази. Ах, як страшно ми любимо думати про себе в можливо найрожевіших барвах! На добрій опінії про те своє „я”, немов грач на одну карту, нераз ставимо усе своє життя. Тоді ту честолюбну опінію про себе самих ми боронимо немов тигри, боячись, що коли комусь удасться виломати бодай малу цеглину в оборонному мурі цього нашого „я” — ціла наша твердиня завалиться, а з нею ціле наше життя.

Матеріялістичний світогляд „розв’язує” цю проблему далеко простіше. Відкинувши душу, себто досконале „я”, він загалом витеребляє „я”, надає людям комплексу колективності, в якому вразливність переходить на колектив. Індивідуальне „я” губиться в колективі і людина тоді немає потреби ні чогось соромитись, ні захоплюватись чимсь, як особистим осягом; все перебирає колектив, а „духова” участь одиниці обмежується тільки до задоволення фізіологічних функцій, вдоволення з їдження, відпочинку, розривки. У висліді, система правління, оперта на матеріялістичнім світогляді, є дуже несконплікована. Вона каже людині: „Ти нічим не різнишся від звірини, а коли в тебе є якісь почуття, що вказувалиб на якусь різницю, то це неприродне; отже вилікуйся з цього найскорше, щоби тебе не мусіли лікувати інші”.

Християнська цивілізація це складніша, досконаліша система. Вона дає людині величезні права і також величезні обов’язки. Вона дає людині право бути собою, бути відрубною одиницею і навіть заслужити собі на друге, вічне життя, але шляхом великого індивідуального зусилля. Ніхто нам не може вирізьбити цього нашого шляхотного „я”, тільки ми самі, нашим наскрізь індивідуальним зусиллям. Правда, зверхні обставини можуть нам в цьому сприяти, або кидати перешкоди. Але, чим-більші перешкоди, тим більша заслуга. В остаточнім результаті в обличчі Творця рішає засада висказана Спасителем в оповіданні про вдовин гріш.

Чому віра в Бога така важна в лікуванні еготизму? Приявність нашого низького еготизму ми можемо завважити лише тоді, коли всеціло віддамо себе для якоїсь взнеслої ідеї. Працюючи для тієї ідеї ми можемо відчути в собі якісь інші сили — урази, обиди, зависть, бажання пімсти — які відтягають нас від цієї великої ідеї. Віра в Бога вдержує нас в належ-

ній перспективі поміж нашим „я” і цією взнеслою ідеєю. Коли ці сили відтягають нас від сповнення ідеї — ми можемо тоді бути певними, що діють в нас сили низького егоїзму.

Великою і шляхотною є ідея визволення українського народу і забезпечення йому таких обставин, в яких він мігби жити на взірць Божий та прямувати до зв’язку з своїм Творцем. Очевидно ця велика ідея може проявлятися в багатьох різних формах. Ми нераз можемо думати, що дана форма є саме найкраща, а коли не найкраща, то в усякому разі така, що виносить чимало користи до реалізації цієї ідеї. Таке розумування може бути правильне або ні. Ми ніколи не знатимемо цього, аж доки не глянемо на справу з перспективи глибокої віри в Творця і крізь очі цього нашого шляхотного „я”, що не дбає за чистолюбивість, не дбає за особисті користі, тільки цілою душею прагне сповнення ідеї.

Починаючи якусь роботу, зокрема ту, що заторкує інших людей, ми все повинні себе питати і чесно собі відповідати: „Чи справді ми це робимо для добра ідеї, чи може для добра нашого „я”, щоби збагатити його матеріяльно, або додати якусь цвітку на жертівник його слави, або викликати якусь нову самовпевність до нього, або пімститись на кімсь, що колись вразив це наше „я”, або став впоперек шляху до возхвалення його, чи пробував дорівняти йому, або мав хиби, які підсвідомо нам нагадують наші власні.

Як сказано дошукатись цього в собі дуже важко. Зате дуже легко завважити його в кімсь іншим. Звичайно воно шите білими нитками. Нераз воно замаскувавшись прокрадається в ряди тих, що сповидно посвятили себе якійсь дійсно великій ідеї. Мусимо мати до цього вироброзуміння, але — не в дусі одобрювання цього.

Багато нашої емігрантської політичної роботи має низько-еготистичний підклад. Еміграція, працюючи під покришкою „для України”, часто працює для себе, для свого еміграційного „я”. Тому то, те, що діялось і нині діється на рідних землях, себто ті рідні сили, що одинокі реально діють для визволення, в нас, на еміграції, є чинником другорядної ваги. В багатьох випадках вони навіть є для еміграції прикритим, небажаним явищем, бо вони сколихують нашим сумлінням і наше самозакохане „я” ставлять в прикрому, трусливому, світлі. Дуже часто наші емігрантські заповідливі запевнення, мовляв, „московська тиранія така страшна, що там виключено і думати про якусь революцію,” є нічим іншим тільки виправдуванням себе, мовляв, „тому ось ми не боролись і не одобрюємо, коли якісь наші групи пробують боротись”. Таке насвітлювання є ведмежою прислугою для України. Але, наш еготизм тим врятований і

Е. М.

З нотатника

13. VIII. 54 р. Серед досить зубожілої — по смерті Теффі і І. Буніна — літератури російської еміграції висувається, силою речей, якби на перше місце в ній, п. Марк Алданов. Є це псевдонім типового „росіянина“, що народився не в Рязані чи Калузі, а саме в нашій многостраждальній „сторозтерзаній“ Києві. Звідціль — судячи з духу, тону і окремих wypowiedжень його літературних публікацій — п. Алданов 1) дуже слабо знає Московщину (яка для нього є або Петербург, або „Росія“ та ще й „південна“) і 2) натурально ненавидить все, що хоч трохи пахне „Україною“... Про причини останнього

 нам байдуже, який це вислід матиме для справи визволення.

На першому місці ми ставимо наш емігрантський уряд. Це, в наших очах, щось дійсно позитивне, реальне, розумне. Другі мають уряди, себто культурні і сильні народи, мають уряди, чому нам його не мати? Не можна на рідних землях, то бодай на чужині, а всетаки буде свій уряд.” — Що той уряд не має найменшої реальної вартости, навпаки, приносить велику моральну шкоду силам краю, викликаючи в них нічим неоправдану ілюзію, мовляв закордонна акція розв'яже нам питання визволення — це нас не обходить. Ми рятуємо наш, емігрантський гонор, ось чому найбільше думаємо і дбаємо про уряди. А твердою правдою є, що корінні крайові сили вирішуватимуть майбутність України, навіть коли наступить зудар західного світу з комуністичним варварством. Це вони, своїм моральним гартом, своєю святою вірою в ідею, своєю організованістю, своєю мудрістю, освітленою вірою в Творця, своєю готовістю посвятити усе, до життя включно, за ідею, можуть врятувати Україну від загибелі, якщо б конфлікт двох світів іще довго б не наступив, і — якщо б цей конфлікт наступив вже завтра. Цю тверду правду треба ширити і серед себе самих на еміграції і передавати її назад до рідного краю, але наперед мусимо мати повну перемогу над власним низьким еготизмом. Слідкуючи за ним можемо майже з певністю сказати, що найменше його там, де люди мають відвагу критично поглянути на себе і знайти в собі помилки, а найбільше там, де із задиркуватою самовпевністю люди завважують зло лиш в інших, а нічого в собі.

— не варто довго говорити: є то занадто добре знане нам і типове явище.

М. Алданов досягнув значної популярности своїми історичними повістями (вони перекладені на багато мов), що обіймають кілька століть європейської історії аж до наших часів включно. Докладність деяких подробиць, рясність імен і цитат, досить сміливий тон при подаванні „правдоподібностей“ — мусить робити на середнього читача певне враження... Мовляв, знання доби, очитаність, ерудиція...

Пригадується, як покійний Д. Філософов колись в розмові кинув мимохідь: „Це так само нетрівке, як романи пана Алданова“. Пригадується також, що прочитавши в якійсь його повісті прізвище „Андрей Кучков“, яке мало бути прізвищем середньовічного киянина, та ще, що князь Безбородько мав мати „бандитських предків“ (як відомо, Безбородьки походили з генеральної старшини — бунчукових товаришів), вже якось не вірилось ані в історичну „автентичність“, ані в надмірну очитаність та ерудицію автора.

До речі, як справжній „русский“ з Києва п. Алданов є прикметний своєю чистотою „минамазайлівською“ естетикою щодо прізвищ: кожне українське прізвище є для нього вульгарне і смішне (навіть симпатичного йому героя — Яценка). Натомість, треба припускати, що прізвище, напр., „Сінебрюхов“ автоматично збуджувало б у п. Алданова почуття краси, величі й розмаху... Але справедливо говориться, що *de gustibus non est disputandum*.

**

Історичні повісті п. Алданова не нагадують нам ані Вальтера Скотта, ані Фльобера, ані навіть Сенкевича (говориться, очевидно, не про талант). Рід тих повістей **теоретично** можна б сполучити з механікою історичного роману Л. Толстого (російський „реалізм“), але доцільнішим і точнішим було б віднести Алданова сказати б, до „школи Цвайга“.

З причин, про які можна домислюватись, п. Алданові бракує не лише дару творити живі постаті, що є конечним для справжнього прозаїка, але й бракує відчуття **духу** доби, відчуття самої „історичности“. Отже, замість тієї історичности, цілком в дусі „школи Цвайга“, приходять її **ерзац** в постаті дрібниць і дрібничок псевдоісторичних „реалій“ та ревізиту всіляких „правдоподібностей“ (меблі, засоби комунікації, описи будов і т. п.). Самі ж „дієві особи“ — то переважно фігурки з картону, з наклеєними на них фотографіями

„історичних осіб”, в більшості просто друзів і знайомих автора. Розуміється, Катерина II, Безбородько чи Валленштайн були також „людьми”, фізіологічно подібними до сучасних, — отже вистачить на тій „фізіологічності” спинитися, щоб дати враження історичної автентичності.

Така то є, назагал, досить нехитра механіка тих „історичних” повістей. Своєю простотою і зручністю вона потягає і спокушає не одного аматора легких лаврів (у нас м. інш. до однієї з жертв алдановщини треба б віднести значно більш талановитого від Алданова — автора „Сонця в Чигирині”, „Рубікону Хмельницького” і т. п.).

**

Як виявляється з передмови В-ва до останньої публікації М. Алданова (Ульмская ночь, издательство им. Чехова, Н. Й. 1953), він є з освіти не лише соціологом, а й математиком-хіміком, що має за собою фахові праці з експериментальної хемії. З тим більшим заінтересуванням випадало звернутися до тієї книги (348 сторінок!), хоч, після знайомства з публікаціями Алданова-письменника, якийсь внутрішній голос остерігав перед можливими розчаруваннями.

„Ульмська ніч” (підtitул — „філософія випадку”) мала б бути книгою філософічною, бо ж навіть формально є вона — традиційним для класичної філософії — діалогом.

Скажемо одразу: жадної філософії дати в тій книзі п. Алданову не пощастило. Є бо та книжка занадто для цього фейлетонова, хоч місцями і надто „хлюстка” (покійний П. Мілюков любив казати: „ето, конешно, ловко пущено но...”), і, додали б ми, дещо **безцеремонна** у відношенні до критичнішого читача.

Мусимо признатися, що нам — з багатьох причин — трудно було б проявити якусь поблажливості до автора, хоч він ніби і „земляк”.

Книга Алданова — хаотична (всякі посилки на „хаотичність нашого часу” — не можуть бути усправедливленням) і — **хаотизуюча**. При чім в цім „хаотизуванні” є своя „метода”, що творить, часом майже неприкрито, тенденцію цієї книги, її „генеральну лінію”.

Ніхто не може вимагати від п. Алданова, щоб він був другим Кантом чи щоб він, в справді апокаліптичній нашій добі, давав якісь пророцтва, дороговкази, обгрунтовані гіпотези. Але ніякими поблажливостями не можна виправдати легковажного жонглювання звідусіль насміканими цитатами та ліричними парадоксами, часом не лише безвідповідальними, але й самозакохано — хлестаковськими.

**

Хоч ідейним стрижнем книги мав би бути Декарт і картезіанство, ц. т. **розум** (понадто

у декартівським, отже національно-французьким сенсі цього поняття), але ціла книга є власне специфічно - темпераментним походом проти решток розуму, зацілілих в зруйнованій Європі й руйнованім світі, проти решток „аксіом”, проти останніх скраїв берега, що вислизає з рук сучасної знепритомнілої людини.

Звичайно, п. Алданов в тім поході — не один, він лише один з багатьох підручних тієї страшної сили, яка нині спустошує духову сферу сучасної людини — по всіх країнах і по всіх літературах. Спустошує „модерністю” і „об’єктивізмом”, панрелятивізмом і снобістичними парадоксами, провінційальним всезнайством і терором „поступовости”.

У випадку п. Алданова понадто маємо утвердження „випадку” („випадок є все, що стається на світі” — ст. 51), детронізація — при допомозі релятивізації — „математики” (отже й Декарта) і гльобальне відкинення всякого роду „аксіом”. Коротко кажучи, є то кабалістичний „айнштайнїзм”, розпоширений на всю культуру нашої планети. Висновок може бути лише один: не тратьте, куме, сили — спускайтесь на дно!

Можливо, що такий аспект сприймання книги п. Алданова спричинює її „тон”, але саме цей „тон”, як кажуть французи, *fait la chanson...*

**

Найбільш безцеремонні в книзі п. Алданова ті її сторінки, де автор торкається старогрецького поняття „калокагатії” (не маючи, очевидно, нічого до сказання в цій органічно-чужій йому області), ну й в тих великих розділах, де автор говорить на тему укоханої „Росії”. Для студювання психіки „росіянина — одесіта” ці партії книги становлять матеріал, в кожнім разі, цінний. На жаль, тут забракло б місця зупинятися над цим навіть побіжно.

Вистачить відмітити лише забавну дивовижу. При своєріднім апараті сприймання автором національності в культурі, такі, напр., яскраві постаті нашого північного сусіда, як К. Леонт’єв чи В. Розанов є „поза російською традицією”, Іван Грозний „ані трохи не характеристичний ані для російської (sic) культури, ані для російських царів” (стр. 243).

Зрештою, й на Т. Федотова, й навіть на В. Соловйова (що він був учнем Юркевича — автор, очевидно, не згадує, хоч згадує цілком далеких „учителів”) — п. Алданов дивиться без особливої „національної” симпатії.

Натомість „істинно-руськіє” прояви російської культури це, розуміється, многостраждальне „Слово о Полку”, Ярослав Мудрий, Володимир Великий... Ну й далі: Чайковський, Врубель, як перед ними Фальконет, Фіоравенті,

I. В-к.

„НОВА СТРУКТУРА ПОВ'ЯЗАННЯ”

Ньюйоркський Давнтавн гомонів кілька місяців потихеньку, що десь засідають, дискутують, виробляють ще одну „програму” націоналізму. Люди одержували не раз запрошення взяти участь в „творчій” праці. А одного дня в поштовій скринці натрапили на синеньку книжечку на 12 сторінок — „Матеріяли підготовчої комісії союзу учасників української визвольної боротьби — (СУУВБ)”, ціна 25 центів. На 8 сторінці, де говориться про членство нової організації, сказано що: „Під активним учасником українського революційного підпілля розуміється членів ОУН, або **аналогічних** революційних формацій, як УПА, СВУ, СУМ і інші”, а всі члени тих „формацій” можуть бути членами засновниками нового союзу (крім них ще є й дійсні члени).

Ініціатори нової затії, задумавши розпарцелювати націоналістичний рух (рятують Україну. Ред.), шукають членів і звертаються до сумівців, упівців, чи не знайдеться десь якоїсь душечки, щоб збагатила кадри нової організації. Про це в матеріялах на ст. 3 сказано: „Союз учасників української визвольної боротьби розглядає дотеперішню сітку ЗЧ ОУН, як окреме політичне тіло іншої ідейно-політичної натури, але це не означає, що союз не буде вести ідейної боротьби за душу членства”. Отже, боротьба за душу. В наш прогресивний вік, коли нації силою двоять за пляном (теж ніби в інтересах визволення їх. — Ред.), людоловство стало засобом в політичному світовому океані, а оце, виходить, прищеплюється і в українське політичне озерце. Прогрес! Тільки в якому напрямкові.

Парцелятори українського націоналізму в узагадненнях говорять, що їхній союз „не буде новою політичною формацією”. А що ж воно таке? „Це нова структура пов'язання українських націоналістів, що стоять на позиціях краєвої ОУН і веденого нею визвольного руху, пристосована до конкретних умов дії”. Нова „структура” пов'язання націоналістів! І в цю структуру треба якось втягти, заманити націоналістичні душі, щоб, за допомогою їх,

(Закінчення зі ст. 5).

Растреллі і т. д. і т. д. аж до „большого русского математика” — Остроградського.

Все це, розуміється, дуже знайоме. Але все це говориться в книзі п. Алданова з таким специфічним апломбом, що мимоволі пригадує апломб „жнорусского” фармацевта.

позиції націоналізму „пристосовувати до конкретних умов дії”, відповідно до обставин і вимог, які є чи настануть. І ото буде робота, чи пак діяльність „ставляча (з російського справляча — Ред.) своїм завданням службу справі визволення України”. Пристосувати націоналізм до обставин „прикладно к местности и обстоятельствам” — це завдання нової організації. Творці матеріялів, кілька разів говорячи про вірність краєвим позиціям, подумали і про „світоглядіві і політично-програмові засади українського націоналізму”. Досі говорилося про те, що краєвий націоналізм не пов'яже своєї політичної дії з жадним світоглядом. Він просто бореться за державу, а як наука розбере і встановить який світогляд потрібний, тоді й тутешні „крайовики” його признають. А тепер несподівано, в нових матеріялах заговорилося про світоглядіві засади. Досі тих, що відстоювали, боронили світогляд націоналістичний, християнізм, вважалося відступниками від краєвих позицій, а тепер змінилося і то раптом. Що то обставини!

Автор матеріялів, що так любить російські діеприкетникові звороти перекладати дослівно на українську мову, пишучи матеріяли, подбав, пристосовуючись до „конкретних умов, і про світоглядіві засади нового націоналізму, який буде вести бій за душу. На стор. 5 дано таке визначення націоналізму: „Під націоналізмом розуміється **право** кожного народу на цілковиту державну суверенність, природне прагнення кожного народу жити вільним життям у своїй власній, самостійній державі, що єдино забезпечує повний розвиток всіх творчих сил народу, як національної спільноти”. Націоналізм не ідея, якою перейняте історичне буття нації, що з роду в рід триває неперервний тяг національного життя, а тільки право. Для автора такого визначення є чужим оте відчуття пов'язаности покоління, — „мертвих, живих і ненароджених”. Для нього націоналізм — то матеріяльне право. А щоб якось завуалювати марксистську схему, в яку втискується націоналізм, автор посилається на Деклярацію Проводу ОУН від 1954 р., в якій сказано, що національна ідея є вихідною всіх чинностей і кінцевою всіх змагань. Так, а що спільного має визначення націоналізму в „матеріялах” з Деклярацією?

Ніби заперечуючи матеріялістичну доктрину про залежність свідомости від матеріяльного буття, автор пише: „Мимо боротьби і турбот за **матеріяльне існування**, що залишають свої сліди в свідомості людини, вона, як Боже

створіння, є носієм постійних, незмінних, вічних загально-людських (не національних. Ред.) духових вартостей, що творять в людській істоті розуміння ідеалу". Сказано ясно: первоосною, підставою буття людини у автора є боротьба і турботи за матеріальне існування. Вона вирізьблює (у автора залишає) сліди на свідомості і з тими слідами людина стає носієм духових вартостей, які творять в ній розуміння ідеалу, не національного, а загально-людського. Нащо національні перетинки! Очевидно, що які вартості, такий і ідеал — загально-людський. — Ідеал похідний від боротьби за існування. Клясичну формулу матеріалізму (соціально буття визначає свідомість) вбрано у відповідні форми — і названо те „новим структуральним пов'язанням" націоналізму відповідно до умов.

Не ідеал, чи ідея нації визначає шляхи людини, а боротьба і турботи за матеріальне існування творять „в людській істоті розуміння ідеалу". Він є похідний від соціального буття і витворюється після того, як матеріальна боротьба викарбувала свої сліди на свідомості людини. Людина у пацифікаторів націоналізму є носієм не національних, а вже через них і загально-людських вартостей, а тільки „загально-людських духових вартостей" на яких „суспільство і окрема людина спирає поняття добра і правди". І оті то поняття (загально-людські — інтернаціональні, Ред.) стають „найвищим критерієм поступовань людини і спільноти". Не національна правда і ідея нації, а незмінні загально-людські вартості, у автора нового пов'язання націоналізму, витворюють розуміння ідеалу. Очевидно, теж не національного, а загально-людського, бо для творення першого немає в „філософії" пацифікаторів місця. Відібравши в людини (а мова йде про українську людину) її національні первні, вирвавши її з національно-духового клімату, зробивши її носієм „загально-людських духових вартостей", автор в кінці цього уступу твердить, що „на тих вартостях спирає і окрема людина, і людське суспільство поняття добра і правди, вони є найвищим критерієм людських поступовань".

Визначивши отак „духові критерії людини" взагалі, автор каже, що „Вони (загально-людські вартості. Ред.) лежать в основі первісної соціальної формації родини, ними ж позначається ідеал і вищої форми соціального організму — нації, яка знаходить своє втілення в державі". А людина в своєму житті, будучи „за своєю натурою суспільною істотою, змагає до того, щоб тими ж духовими критеріями опреділювати і засади соціального буття", Сказано теж ясно: людина, родина і нація пройняті загально-людськими вартостями, критеріями (національними ні -Ред.) і вони то й виз-

начають засади соціального буття. Вони ж, оті критерії мають бути втілені і в державі пацифікаторів націоналізму, боротись за яку думають вони, організовуючи СУУВБ, коли наловлять душ з лав українського націоналізму. В світлі цієї „плоскої матеріалістичної філософії" стає зрозумілою виповіджена „ідейна боротьба за душу членства". За всяку ціну автор і ті, що підписали ті матеріяли, намагаються влити в душу окремих людей спочатку краплини, потім струмки загально-людських вартостей, щоб в них утопити національну правду, за здійснення якої націоналізм і націоналісти ведуть боротьбу. З такою правдою і критеріями „боротьба за відновлення української держави", як то говориться в тих засадах, стане боротьбою тільки за шкарлупу, за форму, зміст відпадає, бо ті засади викреслюють, не визнають національної душі, ества.

Проти української держави по формі нічого не має і не заперече її й Кремль, навпаки, він афішує її, пропагає в ОН, запилюючи очі загально-людськими вартостями, а зміст, душу, в ту шкалярущу вкладає свій московський. Чи не оті загально-людські критерії, занесені в Київ з Петербургу в час національної революції, так полонили декого з наших тодішніх діячів, що вони голосували проти так запізненого Четвертого Універсалу, кермуючись вищими загально-людськими критеріями, топили в них національну правду, національний ідеал. Рецедив того віджив і в філософії ньюйорських матеріялів.

Вирішну, домінуючу ролю в боротьбі за визволення матеріяли надають соціальним групам. Автор уникає оклепаного терміну „кляси" і збанкротованого вислову „клясова боротьба", заміняючи їх — „соціальні прошарки". Національна революція в матеріялах має подвійну природу: національне визволення і соціальне. Вони одне від другого незалежні і діють як рівнорядні. „Українська революція ведеться в цілях національного і соціального визволення і це опреділює її окрему природу". Соціальне визволення це не складова частина національного визволення, а існує окремо, як самоціль, ідеал кожного прошарку. В соціальній революції „той, або інший соціальний прошарок, що стає пробоевою силою руху, надає їй властивих йому соціальних інтересів." Гегемонію „кляси" замінено „пробоевим соціальним прошарком". Автор вчить, що в процесі боротьби оті прошарки вилонюють з себе політичні формації, а вони „як провідники руху, стають речниками, або різних соціальних прошарків, або відмінного розуміння інтересів одного з них". В самих прошарках передбачаються півпро-

шарки і їхні речники, що будуть боротись за своє соціальне визволення.

Зрізничувавши націю на прошарки, кожний, з яких має свій соціальний ідеал, автор якось пробує поєднати їх в другій революції — національній, що відбувається поруч з соціальною за національне визволення. І тут вводиться властивий термін — національно-визвольна революція. І зараз же додається осторога, що в тій революції „зрізничованість політичного думання в сенсі **окресленого соціального ідеалу** не знищується, але, поскільки чинником руху стає нація, як цілість, постільки і соціальні гасла в боротьбі повстають в інтересах цілоти”. Щоб якось виборсатись з отой клясичної марксистської схеми революції, в якій борються кляси, чи то пак соціальні прошарки, автор вводить націю „як чинник руху”. Ствердивши, що в національно визвольній революції „соціальні ідеали не знищуються”, автор, щоб це приховати, каже: „але постільки чинником руху стає нація, як цілість, постільки й соціальні гасла в боротьбі повстають в інтересах цілоти”. Не про визволення нації і не про її ідеал мовиться, а її згадується, як чинник руху і то після „але” і „поскільки”. Соціальні ж ідеали прошарків на першому місці, від них починається боротьба і на них закінчується, а інтереси нації заступлять загальні гасла, що „повстануть в інтересах цілоти” при відповідних обставинах, очевидно, достосовані до загально-людських ідеалів. Вони ж у автора вічні.

Визволення поневоленої нації ніколи не прийде, коли в боротьбі за нього, яке включає в себе неодмінно і соціальне визволення, кожний „соціальний прошарок” боротиметься за свій соціальний ідеал, а нація буде тільки чинником руху. Нація, в якій кожний „прошарок” бореться за свій соціальний ідеал, а не за національний ідеал, ніколи не позбудеться неволі, не скине кайданів. Визволення приходить тоді, коли кожний член нації стане до боротьби за всенаціональний ідеал і, здобувши національну волю, ставши господарем у своїй хаті, прошарки, стани, чи кляси подумують про упорядкування своїх соціальних відносин, про свою правду уже в своїй хаті. В схемі автора про національний ідеал ні слова не говориться, йому в ній немає місця, лише до боротьби „прошарків” притягнуто, згадано націю, „поскільки вона стає чинником руху”. Автор схеми, щоб якось звести кінці двох рівнорядних визволень, (національного й соціального), проголосивши соціальну боротьбу прошарків за соціальні ідеали, заявляє; що „в суто-соціальних революціях зростають соціальні протиставлення, в боротьбі ж за національно-соціальне визволення, навпаки, гармонізуються”. Як і ким, коли кожний проша-

рок бореться за свій власний ідеал? Клясичну схему боротьби клясів у революції прикрито плащиком нації, „як чинника руху”, щоб вивести націоналізм на розлогий всесвітянський шлях з чужими вітрами. Ні, нація не чинник руху, а мета змагу і боротьби. Визволення її прийде як цілоти, або не прийде, коли „соціальні прошарки” боротимуться кожний за свій „ідеал” і в цій взаємовинищуючій боротьбі утоплять ціль. А конкретні обставини, до яких достосовує націоналізм автор матеріалів, допоможуть цьому. В національно-визвольній революції 1648-1654 р. перемогла нація, бо всі шари стали до боротьби за ідеал цілого. В Маніфесті Б. Хмельницький говорив: „Краще нам за віру святу православному і за цілість Отчизни на полі брані згинуть, як рабами остатись” (З маніфесту Б. Хмельницького 28 травня 1648 р.). Поразки прийшли тоді, коли оту цілість отчизни забули і за-недбали. Наша нинішня боротьба за визволення є продовженням національної революції, яка розпочалася під проводом Б. Хмельницького. Форми і способи боротьби змінилися, а мета: — цілість Отчизни, її велич і добробутні. —

Прочитавши ті матеріали, виникає питання, що це за твір? Напочатку в ньому говориться, що провід ЗЧ ОУН не виконав тих завдань, що мав виконати, і ось, рятуючи революцію, творці придумали створити в Америці СУУВБ, який буде боротись за душі членів ОУН. Далі говориться багато про ОУН і її світогляд та програму, які союз приймає, мов би, як своїми, а в кінці подано проект статуту союзу на зразок кооперативи, чи якогось іншого товариства. Соціально-політична синтеза: марксистська філософія, люди від націоналізму, а форма (статут) демократична. Союз з п'ятих літер і кількох членів задумує, наловивши душ, створити нове структуральне пов'язання з краєм, в якому ідею нації підмінено соціальною боротьбою прошарків, бо цього вимагають нові обставини, конкретні умовини. Від націоналізму якось незручно відмовитись, то його пробують структурально втиснути в марксистську схему революції з загально-людськими ідеалами, а соціальні прошарки на чолі з політичними формаціями, що боротимуться не за здійснення ідеї нації, а за свої соціальні ідеали, облежать і в державі закріпити загально-людські ідеали відповідно до обставин.

Статут союзу дуже демократичний. Кожні десять членів будуть мати свого представника для вирішування всіх справ союзу, для устійнення напрямних праці. Крім боротьби за душі, союз намічає в пункті 4 таке: „Змагаючи до побільшення і поглиблення національної свідомости та активности українського народу, ОУН ставить собі за завдання, крім без-

До джерел державницької думки

Б. Крупницький

„НАЦІЯ” В КОЗАЦЬКІЙ УКРАЇНІ 18 ВІКУ

У нашому, ХХ віці, поняття „нації” охоплює цілий нарід: еліту й народні маси. Тому то й державницька ідеологія є самозрозуміла. Державна нація, або нація-державна, це за наших часів є майже тотожні поняття.

~~~~~

посередньої участі в боротьбі і підготовки народу до вирішального бою за визволення виховати морально-стійкого, свідомого і чинного громадянина, який з власної ініціативи і з власного розуміння добра народу, брав би живу участь в громадському і політичному житті та вирішував би всі справи, згідно з своїм сумлінням в інтересі національної спільноти, в свідомості, що добро цілого є добром і одиниці, а свобода одного можлива лише при пошані свободи іншого”. Ця предовга цитата охоплює практичну внутрішньо-українську роботу союзу, в якому ОУН ставить завдання. Сумління! Свобода! А нащо і для чого ота боротьба за душі членства організацій націоналістичного фронту. Воно ж, як признають навіть і творці союзу і патріотичне, і жертвенне та й з сумлінням національним. В ім'я свободи? Говориться про неї, а проголошується в матеріялах боротьбу за людські душі українського націоналізму, який чверть століття веде боротьбу проти ворогів української волі, за національне, а в ньому і за соціальне визволення. Люди добровільно, за своїм розсудом об'єднались в його лавах для того, щоб боротись з ворогами української землі за національну правду і ідеал нації. І ось парцелятори націоналізму кричить: покиньте, відступіться, зійдіть з своєї дороги, переходьте до нас! Наші шляхи загально-людські, вони розлогі і широкі, в них свобода. Вільно вам, панове, іти куди завгодно, але не чіпайте тих, що йдуть об'єднані ідеєю нації. А людям, яких пацифікатори кличуть до нового пов'язання, пригадуємо слава байки:

„Не забувайте, земляки,
Є й між людьми такі вовки —
Про інших — де тобі: аж виють
Самі ж — скрізь лихо діють”.

П. С.

Матеріали, як виходить з тексту, мають допомогти „процесові оздоровлення” який почався „по всіх країнах українського поселення.”

В ЗДА те оздоровлення припадає на комісію з складі таких людей: Голова — Проф. К. Кононенко. Члени: проф. Ю. Бобровський, д-р. Р. Борковський, К. Масло-вич, З. Матла, Ю. Машик, О. Мороз, д-р. М. Прокоп, інж. З. Салій.

Інакше було в ХІХ віці. Народництво тоді виходило з ідеології бездержавної нації. Нація, це був, гостро формулюючи, простий нарід, народні маси без еліти. Іноді до останньої залічувалися тільки ті діячі, що виконували, мовляв, програму народньої маси. Зрештою, з українського погляду, тут була своя послідовність: коли українська дітична аристократія була або змосковлена, або спольщена, дійсно суттєвий складник народу нації був лише простий нарід. Крім того, ця бездержавність народників була свого роду протестом проти чужої державности на українських землях. Небезпека такої ідеології полягала в тім, що легко було недооцінити ваги власної еліти (за народників це була так звана „інтелігенція”) і власної державности. І така недооцінка дійсно сталася. Українська революційна інтелігенція, що себе вважала за правдивого репрезентанта народу, надавала соціальному чинникові значно більшої ваги, ніж національно-державному.

Та інакше розуміли „націю” у ХVІІІ віці. Тоді, як і в ХХ віці, „нація” включала в собі поняття державности. Для людини ХVІІІ віку було зовсім природньо вважати, що нація-нарід живе своїми державними формами, має свої державні права. Існування української автономної державности або свіжа пам'ять про неї (наприкінці століття) сильно впливали на національну ідеологію.

Але завжди треба пам'ятати, що ХVІІІ вік був періодом станової державности і станового розуміння поняття „нації”. Коли для народників ХІХ віку „нація” була народом без еліти, то для державників ХVІІІ віку „нація” була до певної міри еліта без народу. У практичному житті, щоправда, поняття „нації” було ширше ніж еліта, хоч і не всеохопне. Під цим оглядом аж до кінця козацько-гетьманської доби було чимало неясного.

Для національної ідеології ХVІІІ віку, можливо, ніщо так не було важливе, як поняття „Вільної Нації”. За командну, так би мовити, ідею ХVІІІ віку був „Переяславський договір” 1654 р., Magna Charta українського державно-конституційного життя, що мала залишитися навіки непероршна. Від Мазепи й Пилипа Орлика до „Історії Русів” існувала вже певна, досить вироблена національна ідеологія.

Українські патріоти ХVІІІ віку виходили з природного й правного стану речей, що український нарід мав натуральне право на власне існування. Це піднесення прав „Вільної На-

ції", це користування доказами не стільки практичного, як теоретичного характеру, свідчило про те, що українці ставилися до цілої справи принципіально. В „Правах і Свободах” Козацької України патріоти XVIII віку вбачали не тільки прийняту для них форму суспільно-політичного життя, але й глибоку морально-правну категорію зобов'язання, що її не вільно було порушити.

Таке вшанування природного права нації-народу видно й у сентенціях Орлика, на початку XVIII віку, й у висловах „Історії Русів” на переломі XVIII-XIX віків. Пилип Орлик, опинившись в конфлікті з турками й не погоджуючися з їх вимогами, твердить на початку 1731 р. в меморіалі до Карла XII, що він не може прийняти турецьку протекцію, бо лише цілий український нарід має право рішати про свою долю: ані гетьман, ані підлегле йому військо не мають права в справах, що торкаються „державної незалежності всієї України” („*de publica universae Ucrainae integritate*”) приймати турецьку протекцію „без згоди всіх, як духовних, так і світських станів цілої України. Бо цілий український нарід („*universus populus*”) може сказати: „не повинні ви були трактувати про нас без нас”. (*Non debuistis tractare de nobis sine nobis*)¹).

У петиції до цариці Катерини, що її зложили на поширеній Старшинській Раді в Глухові, у вересні 1763 р., нагадувалося про історичний факт союзу України з московським царем за Б. Хмельницького й доводилося, що гетьман „сіе добровольное подданство учинилъ по договорамъ”. На кінці петиції стояло характерне речення, а саме, що сюди внесено найважливіші „просьбы и нужды”, що про їх задоволення „никто справедливѣе просить не можетъ, какъ вольный, но вольностями не пользующійся, вѣрный Малороссійскій народъ”.

За „Історією Русів” український („руський” в оригіналі) народ з найдавнішої давнини, був у своїй землі самодержавний і самостійний, під урядуванням своїх власних князів. Починаючи від Київського періоду, він виходить на політичну арену, як цілком зформована індивідуальність, з самозрозумілим правом на власне існування. І коли цей нарід пізніш з'єднався з Литвою, то він зробив це „яко вольный и свободный, а отнюдь не завоеванный” нарід. Так само, на основі рівних прав, прийшло, 1386 р., до з'єднання всіх трьох народів — польського, литовського й українського в польському королівстві. Пізніше з'єднання з Москвою, на основі „Переяславського договору” 1654 р., має такий самий характер вільної сполуки, з такими самими гарантіями у

формі пактів і договорів, що їх уклали свого часу українці з литовськими великими князями й польськими королями.

Право на свободу українського народу автор „Історії Русів” доводить також тим, що в своєму внутрішньому житті цей нарід усе користувався правами власного реґіменту, власної самоуправи. Ця думка провадиться послідовно через цілий історичний розвиток українського народу.

На перший погляд здавалося, що в XVIII віці поняття „нації” було всеохопне. Пилип Орлик у згаданому меморіалі з 1713 р. твердив, що долю України може рішати тільки „*universus populus*”, себто духовні й світські стани, за його ж власною інтерпретацією. У статейнім пункті (п. I) Данила Апостола (1728 р.) прохалося, „дабы Малороссійскаго народа всякаго званія люде судимы были по своимъ артикуламъ одъ своихъ людей”. 1767 р. в наказах делегатам до Катерининської „Комісії нового уложенія” висовується одна думка, одне бажання: лишитися при тих правах і вольностях, що на них „Б. Хмельницькій со всѣмъ Малороссійской націи корпусомъ подъ державу Великороссійскую приступилъ”.

Але все це було лише теорія. Практика виглядала не раз зовсім інакше. Іноді поняття „нації” поширювалося, іноді воно звужувалося.

Той самий Орлик був за автора так званої „Бендерської конституції” (1710 р.), а ця конституція значно відбігає від ідеї „цілого народу”. Там знаходимо точки про козацький парламент, що мав складатися не тільки з генеральної старшини й полковників, але також „з каждого полку по единой значной и заслуженной особѣ”. Таким чином, конституція 1710 р. не виходила за межі старшини, й проєктований парламент виглядав радше як поширена Старшинська Рада.

Навіть козацький стан не затримав своєї переваги в українській становій державі 18 в. Повноправною бо була лише козацька старшина, що з неї поволі зформувалося українське шляхетство, яке й стояло на чолі держави. Інші стани, серед них і козацький, не завжди притягувалися до державних справ.

Шляхетська ідеологія поволі надавала свого змісту поняттю „нації”. Хоча, загалом кажучи, це не було, як у Польщі, де „нація” складалася лише з самої шляхти, але й серед шляхетських кіл Гетьманщини існувало чимало чинників, що поза своїм станом нікого й нічого іншого не визнавали.

Проте, тому що в боротьбі українського шляхетства за свою автономну державу брали участь і інші стани, старшина-шляхетство, принаймні її ліберальніші елементи, не могла не визнати інтересів інших станів. Тому то

1) A. Jensen Les Emigrants ukrainiens en Suede. Відбитка з ХСІІ тому ЗНТШ, Львів, стор. 22-23.

в петиції, що була схвалена на поширеній Старшинській Раді, свого роду шляхетському соймові, 1763 р., вимагали підтвердження прав шляхетства козацтва, духовенства, міщанства. В „Комісію новаго уложенія” (1761 р.) ввійшли представники не тільки українського шляхетства, але й духовенства, козацтва й міщанства.

Але ані тут, ані там не бачимо селянства, цієї найширшої верстви, так би мовити, бази Козацької України. Селяни ані пасивно, ані активно не належали в XVIII в. до „нації”. Українське шляхетство послідовно прагнуло до їх повного закріплення. 1739 р. старшина, що засідала в Малоросійській Колегії, скористалася з наказу цариці Анни про заборону еміграції українських селян за кордон і від себе наказала, щоб не дозволяти селянських переходів навіть у середині країни. Цей безправний наказ скасувала цариця Єлисавета 1742 р., але старшина й далі продовжувала боротьбу проти вільних переходів селянства, що вважалися в шляхетських колах за найбільше „національне лихо”. Такі протиселянські тенденції українського шляхетства особливо виявилися за часів останнього гетьмана Кирила Розумовського. Численні шляхетські прохання твердили про заборону переходу селян. Гетьман Розумовський пішов нарешті на руку шляхетству, хоч ще й не дав згоди на остаточне закріпачення селян. Універсал 20 лютого 1760 р. наказує, щоб селяни, покидаючи свого пана, залишали в нього все своє рухоме майно й щоб такі селянські переходи відбувалися за писаним дозволом дідача.

Також не гаразд стояла тоді справа з іншими станами. На одному з шляхетських з'їздів, що так часто скликалися за гетьмана Розумовського, було виголошено, наприклад, промову, знану пізніше під назвою „О поправленіи состоянія Малороссіи”, де промовець цілком одверто твердив, що вся сила політичних прав мусила належати самому лишень українському шляхетству.

Цікаво, що гетьман Розумовський, отримавши сенатський указ 1756 р. про остаточне вирішення справи з Кодексом „Права, по котрымъ судится малороссійській народъ”²⁾, визнав цю справу „за дѣло, касающееся всего малороссійской націи народа”. І він наказав скликати з представників „нації” комісію, куди мали ввійти генеральна старшина, 10 бунчукових товаришів, 4 військових товаришів

та ще по 2 представники полкової й сотенної старшини.

Таким чином, хоч справа Кодексу торкалася цілої Козацької України, але мала її, як бачимо, вирішити „нація”, що складалася з самих тільки представників старшин. Лише згодом, 1759 р., українське духовенство за протестувало, що до складу комісії не покликано його представників, боячися, щоб „мирняне чого не викинули або не прибавили некорисного для духовенства”.

Справедливість вимагає додати, що були й інші голоси, що в поняття „нації” включали ширше коло людей: за „Історією Русів” повноправне „рицарство” складалося не тільки з властивої шляхти, а й духовенства й цілого козацтва. Але й тут нема селян і міщан.

Шляхетське забарвлення поняття „нації” було таке сильне, що воно, як магнет, притягувало до себе й інші стани. Козацький стан, наприклад, вважав себе „рицарським” станом, що завоював собі права власною шаблею, й тому вимагав для себе міродайного місця в житті нації. Духовенство, принаймні його вищі представники, починаючи від ієреїв. — теж твердило, що й воно належить до шляхетства. Такий погляд, зрештою, не був зовсім безпідставний; не бракувало випадків переходу дітей священників до старшинського стану. Чи гетьман Іван Самойлович не був „половичем”? 1757 р. гетьман К. Розумовський наказав „протопських дітей” зарахувати до значкового товариства, а „поповських дітей” — до рядового, але виборного козацтва з тим, що „здатні” з них можуть згодом доброю службою і „приличний станъ заслужити”.

Також і міщанство, хоч і стояло в Магдебургіях на своїх правах, мало тенденцію вийти на шляхетську лінію. Кияни, наприклад, хвалилися, що вони теж польські шляхтичі й що їх права є шляхетські права.

Міщани брали досить жваву участь у старшинських нарадах-з'їздах за часів Самойловича й Мазепи. За гетьмана Данила Апостола вони були активні на своїх купецьких конгресах, що їм сприяла гетьманська влада. Але московська політика, скерована проти української торгівлі, призвела до того, що найзможливіші міщани прагнули щораз більше вкладати свої капітали в землю, набути маєтки та перейти в старшинський стан. З другого боку, самі міські елементи, особливо у великих Магдебургіях, починають віддавати свої найвищі посади шляхтичам. За К. Розумовського війтом певного більшого міста вибирається „бунчуковий, чи військовий, чи, принаймні, значковий товариш”.

Зрештою, коли ми говоримо про станову (Закінчення на ст. 12).

2) Див. Андрій Яковлів. Український Кодекс 1743 року. „Права, по котрымъ судится Малороссійській народъ”. Записки Наукового Товариства імені Шевченка, т. СЛХ, Мюнхен, 1949, стор. 30.

В окупованій Україні

І. Хорольський.

НЕ ТІЛЬКИ ПРО ХЛІБ ДУМАЮТЬ В КРЕМЛІ

Дві події заповнюють шпальти советської преси: Всесоюзна Сільсько-господарська Виставка і Другий З'їзд Письменників Советського Союзу. Події різні, але між ними є й зв'язок. Це третя с. г. виставка, яку уряджує большевицька імперія. Першу було споруджено в 1923 р., їй великого значення надавав Ленін. На виставку, а вірніше на людей, що її уряджували, було покладено завдання: показати населенню, що робітничо-селянська влада зуміла відбудувати і відновити сільське господарство. Завдання, на ті часи, коли ще не було придалено сепаратистичного спротиву, поважне і виставка дещо зробила.

Друга уже була всесоюзна, її відкрито 1. серпня 1939 р. Імперія, під тиском окраїн, змінила вивіску, кілька разів міняла конституцію, гамуючи відцентрові тенденції народів, перейшла через страшне спустошення колективізації, нечуваного національного й політичного терору. І коли колхозний лад ніби закріпився (офіційно), організували виставку. Вона була розміщена на 150 гектарах, в 250 павільйонах, завданням її було показати перемогу колхозного ладу.

Цьогорічна виставка, що відкрилася 1. серпня, розміщена на 207 гектарах, її ідейний задум різниться від перших. Розміщення павільйонів, будова їх, — все пройняте одним задумом „дружби народів”. Допікає видно політична недружба, коли й на сільсько-госпо-

дарській виставці, де зібрано, як говорить московська преса, 2.000 штук породистого скоту, 5.500 сортів фруктових дерев, висіяно й посаджено 1907 сортів рослин, а все те розміщено під імперським лозунгом „дружби народів”. Вкінці липня (25) виставку колективно відвідали можновладці кремля, либонь, були вдоволені. А 1. серпня міністер сільського господарства імперії Бенедіктов, відкриваючи виставку, сказав, що вона має допомогти партії й урядові здійснити крутий підйом сільського господарства. Газети подають на першому пляні під час відкриття китайську делегацію, а за нею, поруч, знатні люди України. Кирпатенькі дві молодіці, груди їх уквітчані орденами і медалями; одна в корсетці, а за ними чоловіки. Більшість китайців у сталінських одностроях. Преса подає, що в павільйоні УССР уже написали відвідувачі: „Україна! Ти красуня своїми успіхами і своїм життям”. Напис, як напис, він нічого не говорить.

Багато „див” показано на виставці. Тисячі людей відвідують її і безугаву слухають пропаганду про успіхи доярок, чабанів, конюхів, слухають казки про схрещення пирію з пшеницею. Фахівці-екскурсоводи розповідають, а бригадири, доярки або голови колхозів, ілюструють, як то вони домагалися високих показників, ідучи вірно за вказівками імперської партії і уряду. Московська преса підкреслює, що на виставці „не тільки подано багатство продуктів, які видобуває селянство, а подано прийоми видобування їх”. І це, мовляв, істотно відрізняє соціалістичні виставки від капіталістичних. Діаграми, досвідні посіви і цілі фарми мають показати підсоветській людині, які дива можуть бути під вправною рукою імперської партії. Та всі оті експонати, цифрові показники, астрономічні цифри надоюваного молока, урожаїв, є в різкому протиріччі до того стану, який намалював у своїй лютневій доповіді М. Хрущов. Блискучі показники виставки, як і її люксусове обладнання не приховують дійсного стану деградуючого соціалістичного господарства.

Виставку відвідали либонь делегації 22 країн, між ними вчені Індонезії, Аргентини, Азії і Африки. Дало згоду і міністерство хліборобства Англії теж повидати дива. Крім внутрішньо політичних завдань, пов'язаних з отим імперським узвозом, на якого так наполегливо тягне уряд відстале сільське господар-

(Закінчення зі ст. 11).

українську державу, то ми мусимо розрізнити між „правами” і „правами”. Так, Гетьманщина XVIII в. складалася зі станів на своїх правах. Але інакше стояла справа, коли ходило про право участі в керуванні державою. Тоді „нація” розумілася виключно, як шляхетська. Найважливіші питання державно-національного життя обговорювалися й вирішувалися на шляхетських соймах, що в них перевернулася колишня Старшинська Рада.

Те саме бачимо й в судах. Нові суди, гродські й підкоморські, опинилися в руках шляхетства, що постачало суддів зі свого стану.

Таким чином, Козацька Україна XVIII в. перетворилася в типову станову країну з привілейованим шляхетським станом, який зосередив у своїх руках все те, що належалося до прав і привілеїв „нації”.

Україна ч. 8

ство, виставка має і велике зовнішньо-політичне завдання. Індонезійцям, індусам, в'єтнамцям, маляйцям і іншим народам, в першу чергу тим, яких Москва має намір „визволяти”, будуть показувати кавуни, що важать з пуд (16 кг.), пшеницю, що родить по 50 цнт. з гектара і інші дива. Показуватимуть і кликатимуть їх: „до нас в науку”, а англійцям казатимуть: „дивіться, які ми багаті, чому не торгувати?”.

В павільйоні механізації показано аж 579 різних машин для обробітку ґрунту і посіву. А тим часом, за директивою партії і уряду, школярі міст, студенти, „добровільно” соцзмагались, зобов'язані виїздити на села, допомагати збирати урожай. На виставці так багато машин і всі такі добрі, а дівтора збирає урожай. Міністерство освіти видало спеціальний наказ, в якому доводиться, що праця на полі дуже добре, виховавче впливає на міську дівтору. На виставці механізація, полів свинарників, коровників, а в практиці скількина дівтора отарами блукає по колхозних полях, виконуючи урядові накази, — витягає сільське господарство на імперський узвіз. На виставці показується раціони годівлі худоби, від яких молоко так і льється, а імперський уряд цього літа наказав обкошувати всі закутини залізничних колій, щоб роздобути корм для скоту. І за всі оці старання уряд ошчасливив населення новим законом 14. серпня „про введення сезонних роздрібних цін на картоплю, овочі і фрукти”. За цим законом встановлюються три ціни: дешевше восени, взиму дорожче, а весною стільки влізе бери. Як в купецькій московській лавці XVII століття. Такою була завжди Росія. За те її намагаються зберегти політики великопросторової концепції.

**

Підготовці письменників і критиків до Другого З'їзду советська преса приділяє дуже багато уваги. Цей з'їзд, що відбудеться десь у вересні, скликається через 20 років після першого. Проміжок часу великий. За цей час стільки письменницьких голів зрізано, зокрема на Україні. Імперський меч не щадив тих, хто в своїй творчості не вкладався впрокрустове ложе імперського централізму. Передз'їздова гарячка (з'їзди письменників в республіках і областях) підвищується з кожним днем. „Літературна газета” за липень в статті „Активність, ініціатива, організованість”, заявляючи, що на з'їзді мають бути підведені підсумки 20-літнього розвитку літератури, пише, що „Великі творчі розмови про долю рідної літератури мають бути сьогодні масштабними і змістовними”. Дайте, мовляв, масштаби і зміст. Газета не вдоволена,

що тих масштабів немає. „Як показують повідомлення з міст”, — пише газета, — „ідейно-творчий рівень зборів письменників (в областях і республіках) не високий”. Газета бачить причину в тому, що деякі письменники заховалися в шкалярущу, а другі вичікують, чим все це скінчиться та які директиви придуть згори. І це мабуть чи не найхарактеристичніше в підготовці до з'їзду, який має пройти, „як бойовий перегляд літератури, перегляд всього її великого шляху, — діловий хазяйський розгляд досягнень, аналіз недоліків, а не празникова парада з фанфаровим маршем”. Політцензори кричать, б'ють в бубни, а письменники чекають. Це то і непокоїть верхівку. Та й є над чим подумати, коли на відкритому партійному зібранні союзу советських письменників, присвяченому підготовці до другого з'їзду, з серйозним виглядом велись творчі дискусії над тим: „як краще письменникові добратись в колхоз — на „Победі”, чи пішки?”. Так пише „Літературна газета” з 3. 8., додаючи: „не без законного побоювання зауважив вкінці зборів один з дискутантів: дивіться, щоб не повторилась така картина на республіканському з'їзді письменників”. Це було на зборах в Литві. Таке саме в республіках Кавказу і на Україні.

На XIX з'їзді партії, де намічалася стратегія нового періоду агресії, яку й здійснює послідовна Москва без Сталіна, говорилося й про літературу. Маленков, готуючи себе в непомильного хазяїна, кликнув літераторів: „дайте сатиру”. „Крокоділ” згодом це подав був такими словами: „Я за сатиру! Але нам потрібні добріше Щедрини і такі Гоголі, щоб нас не чіпали”. Над цим думали на пленумі советських письменників в жовтні 1953 р. Чимало було розмов про конфліктність і безконфліктність в літературі, яку засудили. Але життя є життям. Ліквідуючи безконфліктність в літературі, письменники збочили і не виконали соцзамовлення, бо „з'явилося немало таких літературних видань — пише партійний цензор А. Сурков. — в яких цілеспрямовану сатиру, проїняту почуттям і патосом нового, підмінено наклепницькими вигадками і обивательським смакуванням, а позначки побуту окремих морально-нестійких членів нашого суспільства фальшиво показувано за типові і мало не головні риси нашої дійсності”. Отже, ніби малесенька віддушина і вже небезпека. Найбільше в отому сатиричному жанрі, що бодай трохи показував дійсність такою, як вона є, відзначились українські письменники. „Дочка прокурора” Ю. Яновського, „Не називаючи прізвищ” В. Мінька та інші. В Кремлі побачили, що Гоголі не такі, як їх хотіли, вони „чіпають”. Київська критика напала на п'єсу

Ю. Яновського, попало злегка і Мінькові. Їх лайано за те, що вони не створили позитивного героя, негативні герої, мовляв, живі, соковиті, а позитивні штамповані. Про їх позитиви говорять письменник, а їх не бачить глядач і читач. Останнім часом за це накинувся літературний прокурор К. Сімонов на орденоносця Еренбурга, за його повість „Відлига”. „Комсомольська правда” писала, що Еренбург спотворив дійсність, бо не показав жадного позитивного героя. Над цією повістю ведеться розгорнута передз’їздова дискусія. Письменник і політрук від літератури К. Сімонов докоряє Еренбургові за те, що в повісті, коли й є позитивні герої, то їх подано, як виняток життєвий, а само ж життя советське змальовано таким, що в ньому людина „блукає, як дорослий безпритульний”. І з Кремля перед літературою, напередодні з’їзду, поставлено завдання: родити і показати позитивного героя, на якого б могла посилатись партія, що так борсається в своїх намаганнях зберегти і закріпити життя таким, як його створила. „Бо, як пише К. Сімонов, немисливо написати правду про наше суспільство, не поставивши в центрі те позитивне, вирішене, що визначає його рух вперед”. А де його візьмеш, коли система імперська є суцільним негативом.

Підготовка до з’їзду ведеться звичайними советськими методами. Багато пишеться про konieczність поліпшити ідейно-виховну роботу серед письменників, їх закликається вивчати марксистську естетику та діалектичний матеріалізм. За естетику попало й Еренбургові. Йому не повезло: піймали його в Чілі „за творчою” далеко нелітературною роботою. На аеродромі варта, переглядаючи речі Еренбурга, знайшла проклямації і диски. Президент Чілі вернув лауреатові особисті папери, а не вернув дисків з інструкціями комуністичної партії. Може ця „дружня послуга”, яку робив советський письменник, з доручення не літераторів, pomoже йому виплутатись з халепи, в яку мимохіть вскочив у своїй „Відлизі”, ствердивши устами героя своєї повісті Пухова, що „за ідеї не платять, з ідеями можна скрутити собі шию”. Еренбург, повернувшись з „творчої поїздки” до Москви, став на задні лапки, і написав в „Літературній газеті” за 3. серпня: „Ми живемо в подиву гідний час: надзвичайно росте і матеріально і духово наша країна. Письменники повинні допомогти цьому ростові, допомогти боротись з тими тіневими сторонами, які, як вірно сказав К. Сімонов, зникають у нас на очах”. І він це робив в Чілі, як перед тим робив в Парижі, в Америці, в усьому світі. То, властиво, і є та етика й естетика, на яку так навертають советських письменників перед з’їздом партійні критики і цензори.

Майор В. Карай-Дубина

В БОЯХ ЗА ЧУЖУ РОДИНУ

(Спомини)

I.

1933 рік... Село Очеретьки, Томаківський район.

— „Загинемо!” — сумно промовив старий Климась до родини за вечерею.

— „Самі бачите. Всі жили тягнуть... Колгоспи... Я вже старий. Час підходить. Але вас жалко. Мої ж ви діти, ще й молоді. Приська скоро заміж вийде... А що ти, Дмитре, робитимеш? Женитись, ще молодий, а оженишся, що матимеш? Вік в колгоспі працюватимеш?” — Тяжко зітхнув старий Климась. Навіть ложки до рота не доніс. Нишком сльозу обтерла стара Климасиха.

— „Йшов би ти, Дмитре, десь у світ, між люди. Щастя-долі шукав би. Не вік в Очеретьках сидіти”. — Мовчки слухали батька, мовчки вечеряли... І пішов Дмитро Климась одного дня до Запоріжжя. В Запоріжжі улаштувався на Коксо-хімічний завод чорноробом. Вивантажував кокс, переносив залізо, гонив вагонетки з шлаком... Так сяк на утримання заробляв.

Та не затримався довго в Запоріжжі, майнув на Урал, а звідти і до Москви дістався. На метрострої працювати став. Кинувся у вир будівельного життя. Працював екскаваторником, жив у гуртожитку, на одинці згадував Очеретьки, сумував за рідними. Думав власну думу.

А в Москві нардоу з усіх кінців країни. Одні працюють, другі хліба просять. Магазили від харчів ломляться. Купуй що хочеш, якби гроші... Та не всім. По карткам, перепусткам, на талони. Бачив Дмитро, як українські селяни в Москві тяжко працювали, тікаючи від голоду. На завжди в свідомість вкарбувались жахливі образи.

**

Минають роки, життя простує вперед, людина досвіду набирається. Довго поневірявся Дмитро, поки до офіцерської школи дістався. Закінчив її, в кадрову частину призначений був.

І став бувший екскаваторник метрострою, українець Дмитро Климась, родом з с. Очеретьки Томаківського району на Запоріжжі, командиром робітничо-селянської армії. Свою службу ретельно виконував, поступово підвищення по ранзі одержував.

Ось він по довгих роках відсутності, приїхав на рещті у рідне село на відпустку. Не той тепер Дмитро

Сільсько-господарська виставка і з’їзд одне другого доповнюють. Деградує сільське господарство, покажуть світові в блискучих павільйонах, де ріками льється молоко, садо на очах глядача росте, а яблуні розпустили свої віти просто на землю. Ласі на торгівлю, англійські гості, замовлятимуть і торгуватимуть, щоб співжити. А на з’їзді, письменників вишукують „повзводно” і покажуть їм куди треба рівняти і що показувати тому заходові. Недарма ж советський м’ясоруб Вишинський дискутував з Етлі про „свободу вибору.”

Климась, який покидав рідне село в 1933 році. Зовсім не той. Не впізнати. Дмитро — командир. На петличках уніформи відзнаки советського капітана.

Досить уплило води в річці Бугай до Дніпра від 1933 до 1941 року. Дуже багато. Змінилось і життя бувшого молодого колгоспника, тепер капітана Дмитра Климася. Не змінилось лише село Очеретьки. Як стояло, так і стоїть над річищем Бугай, оточене левадами, очеретамми та плавнями. Зеленіють розхлисті верби, шумить над озерами осока, в лозах дикі качки гнізда мосять, а в озерах лини та карасі ловляться.

Стоять, як і стояли ті ж самі старенькі селянські хатки під соломою, лише тини розгорожені, а в садби ні худобини, ні будівлі. А поряд на невеликій площі колгосп свої будівлі розташував. Клюб, управа, сільрада, шпихлірі, у яких ані зернини.

Щодня, як і раніше, поспішають на колгоспну працю сумні, обідрані люди. Щодня на колгоспній праці виснажуються, норми виконують, трудодні заробляють. Так зо дня на день, а з року на рік. Кінця краю немає а його виглядають.

**

22 червня 1941 року. Неділя. Капітан Климась ще в ліжку. Відспляється. Приємно бути у рідному селі. Дуже приємно після довгих років розлучення. Не був ще Климась ані разу в рідному селі, від того часу, як сказав йому батько: „Йди Дмитре у світ, щастя-долі шукати”. Немає вже на світі старого Климася. Не виніс тяжкої праці в колгоспі. Перестудився ранньої весни, зліг до ліжка і на шостий день хвороби помер. Гірко плакали стара Климасиха з Пріської. Сумував на одинці у війську Дмитро Климась, одержавши сумну вістку.

Але що вдієш? Під мертвого руки не підкладеш... Сльозами не воскреснеш... Ожило материнське серце, як Дмитро у відпустку прийшов. Глянула на сина і... невізнала. Такий гарний та білий та ще й командир. Лише нежонатий. І думала стара Климасиха... Мріяла. Чи ж мало в Очеретьках гарних дівчат? Ось хочби взяти й Варку Свачку. Чим не дівка! Натякала стара Климасиха Дмитрові, а він лиш рукою махнув. Може там „у салдатах” городянку має? Хто його знає?

Або... Луня Москаленко... Ще з дитинства товаришували. Разом до школи ходили. Немає її тепер у селі. Десь на науках... В Запоріжжі...

**

Сьогодні неділя. Нехай Дмитро трохи поспить. Відпочине. Вчора в колгоспі сіно косив. Матері допомагав. Щоб більше трудоднів заробити. Нехай відпочине... Ходить стара Климасиха навшпиньки. Біля печі пораяється. Сякний-такій обід готує, з колгоспного приділу.

Вихрем до хати Пріська заскочила.

— „Мамо, а Дмитро де? Ще спить? Війна”...

— „Чи на тебе не т-ю-ю, Прісько! Схаменися... Яка війна? З ким?” — А у самої серце зайшлося, в грудях похолоділо.

— „З германами, мамо. Гляньте у вікно. Все село до сільради рухнуло”. — Глянула Климасиха. Чоловіки й жінки, молоді й старі, діти і підлітки — всі до сільра-

ди йдуть. Жінки плачуть, чоловіків обнімають, за спідницю діти чіпляються. Чоловіки сумні, похмурі.

— „Вставай, Дмитре. Чуєш? Війна... Ставай!” — Пріська Дмитра будить.

— „Що ти верзеш? Не виспалась! Яка війна? Але сам вже на ногах. Митко одягався. Пріську запитав: — „Звідки про війну довідалась?”

— „Радіо заповіло. Мобілізацію оголошено. Вже й бомби десь герман кидав. Максим до сільуправи побіг”.

— Дмитро прямував до сільради. Чорні думки голову оповили.

— „Війна... Що буде? Війна... Раптово. Несподівано. Що вона несе? Горе, нещастя, знедолення, поневіряння й може щось краще? Що думають селяни про війну? Чи радіють, чи кленуть? В душу не заглянеш”. До управи не протиснутись. Всюди народу. Все село до управи зійшлося. На дверях червоний мобілізаційний наказ наліплено. Такий самий на стіні колгоспного клубу майорить. Якийсь школяр голосно читає: „— Наказую... Мобілізації підлягають... Терміном 12 годин з'явитись до райвоенкомату. Село Томаківка”...

Капітан Климась протисся до сільуправи. Тут теж повно, як оселедців в боці. Накурено в очах ріже. У повітрі висить твердий селянський самосад. Несе сопухом. Гаряче...

За столом сидить начальство: голова сільради, голова колгоспу, секретар партосередку, писар. За окремим ще два писарчуки.

Селяни тиснуться до столу. Писарчуки готують листи.

— „Добре, що ви прийшли. О 12-й годні говоритиме Молотов. Я прошу вас тов. капітан по промові виступити з доповіддю. На мітингові”, — звернувся до Климася секретар партійного осередку.

— „Скінчилась відпустка, тов. капітан! Жалко, але щож! Йдемо фашистів бити. Ми їм покажемо, як у советський город свое свиняче рило сунути”, — продовжував розмову секретар партосередку.

Климась подумав: — „Стандартна, стара, заяложена фраза. Мітинг... Мені негайно їхати треба, а не мітингувати”.

— „Коли це сталося?” — запитав у голови сільуправи.

— „О четвертій ранку. Німець бомбив вже Київ, Одесу, Дніпропетровськ”. — Голова глянув на секретаря партосередку.

— „Прошу негайно зарядити підводу до району. Мушу зараз же від'їздити. На мітингу на жаль бути не можу”.

— „Шкода! Як військовий ви поінформували б селянство. Сказали б про нашу непереможеність. Вони цього потребують”.

— „Я — людина військова. Наказ для мене все. Мушу негайно від'їздити. Отже прошу якнайскорше підводу”.

За цими словами Климась вийшов з сільуправи. — „Теж мені, знайшовся агітатор... Хоче мітингувати. Людей горе охоплює, а він агітацію задумує розводити”, — думав злісно Климась. — „Війна — не жарти. Мобі-

лізують, пішлиють на фронт. А там бабка надвоє ворожила... А він мітинг. Для селян... Селянство... Резерви. Які? Для кого? Але армія навчить кожного... Війна. Пішлиють резерви на фронт, витовчуть їх як огудиння”.

**

Збрився Климає у дорогу. Плакала мати, тикаючи йому до валізки якесь печиво. Дмитро немов закам'янів. Декілька разів перечитував в своєму документі мобілізаційну картку. Равіше уваги на неї не звертав. Тепер у кожне слово вчитувався...

Гірко плакала мати, прощаючись з сином. Тужила, як над покійником. Пестила його голову руками, тулила до материного серця. Плакала й Пріська з своїм чоловіком. Дмитро вже йшов на війну, бо він командир. Максим йде завтра вранці. Прийшли й сусіди провожати. Ледве стримував себе Дмитро, щоб не розплакатись. Але... командир. Плакати соромно. Він мужчина... По-клав у ніг на возі дві валізки. Сам сів на сіні. Мати, як мати... Прощаючись хрестила та благословляла капітана Климає. Йому чомусь стало непріємно. — Климає нахмурився, кивнув головою на прощання, наказав в'язникові негайно їхати. Оглянувся потім на матір. А вона біля воріт немов закам'яніла та все хрестила поперед себе Климає... За три години капітан Дмитро Климає приїхав до райвоенкомату у село Томаківка.

Мобілізація... Райвоенкомат переніс свою працю у великий сад, що колись належав дідичеві Трубочанниові. Тепер тут колгосп. Мобілізація відбувається в саді. Маскування від повітряного нальоту.

Сад переповнений мобілізованими. З усіх кінців Томаківського району прибуває населення. Селяни, службовці, учителі, агрономи, лікарі... Прибували згідно з мобілізаційним наказом. Мобілізовані сидять на землі, під кущами, лежать на траві, підпирають дерева або стоять невеликими гуртками. Одні зазирають у вікна колгоспного будинку, інші розмовляють між собою, дехто їсть. В більшості сидять гуртком з родинами та тужать. Люди різного віку, різно одягнені, з торбами, валізками, вузлами, торбинами. З чоловіками прийшли разом і дружини. Прийшли сестри, діти, старі батьки.

Мобілізаційна машина працює безупинно. Її немає діла до горя та нещастя. Машина раз урухомлена — виконує волю якогось зверхника. Вона ковтає людей як машина-велетень, яка ніяк не може себе наситити.

До помешкання викликають за літерами. Писарчук у військовій уніформі вигукує: — „на літеру Л. Хто на -Л-. На -Л-”.

В великій кімнаті перевіряють за списками, опитують, записують, декого оглядає лікар. За столом сидять військові, клацають друкарськими машинками, пишуть олівцями, відбирають документи. Формують одну команду за другою. Звіряють прізвища, вигукують по номерах.

Сформовані команди шпкують, призначають старшого і пішки відправляють на станцію Канцерівка.

Одна за другою відходять з саду команди мобілізованих. Виходять на вулицю. Махають шапками чи кашкетами, кланяються на всі сторони, дехто хреститься. Команди йдуть похнюпніші, нахиливши голови до зем-

Петро Кізко.

ЖИВИЙ ЯЗИК

(Гумореска)

У військовому лексиконі слово „Живий язик” має зсвім інше значення, ніж у цивільному. Для цивільної людини язик є звичайним органом людини або тварини. При чому значення язика в людини визначається дуже простою його функцією: якомога швидше теліпатися під час їжі або під час розмови, особливо тоді, коли треба більше з'їсти або узаєднати аргументи в дискусії з противником. Від кількості теліпанья, обороту язика в роті і від його величини не раз залежить перемога людини. Тому розмір і рухливість людського язика часто важить більше, ніж сама голова. І тому, само собою, чим людина більше теліпає язиком, тим він стає більшим і витривалішим. Мабуть, дуже великі язики повинні мати Молотов, Вишинський і інші большевицькі вельможі, коли вони так багато крутять язиками на міжнародніх конференціях та конгресах.

Але, кажемо, для військовика, зокрема фронтовика, слово „язик” має інше поняття. „Живий язик” як його називають „воєнні” — це здобутий із ворожого боку полонений, при чому живий, щоб він міг своїм язиком видати всі відомості про свою військову частину чи підрозділ. Здобути такого „язика” — це справжня військова штука, бо це ж, либонь не язик свині, який можна одним махом ножа відмахнути! Спробуйте добути з лінії вогню „живого язика”, коли противник весь час стріляє і то прямо на вас!

А от мені довелось мати діло з таким „язиком”. Було це в советській армії, на фронті під Богодуховом. Начальник штабу піхотного підрозділу Кобилків дав мені наказ пробратися до ворожої німецької лінії і спіймати та привести „живого язика”. Наказ цей для мене рівнозначний ударові обуха по голові, бо як же, думаю, я дістану того „язика” коли ні я німця, ні німець мене не розуміє. Та і вбити

лі. А за ними старі батьки, дружини, біжать діти... Плачуть.

Команди йдуть одна за другою. Ось відправляють чергову команду. Жінки вхопили чоловіків в обійми, не випускають. Вони припадають до них, кричать, голосять, падають зомлілі на землю... Але чи ж це може?

Чи ж з'явиться жаль у начальства?

Мобілізація...

На залізничі чекають вагони. На „40 человек ілі на 8 лошадей. Груз — люд”...

Капітан Дмитро Климає зголосився у районового військового комісара.

(Далі буде: Нове призначення).

ж він може мене, коли до нього наближати-мусь. Німець не дурніший за нашого Кобилкіна, не висуне йому язика, як колгоспна коняка над порожніми яслами.

Але військовий наказ — суворий. Рушив я по німецького „язика”. Пригинаючись і присідаючи, плазма повз я стернею вперед, до ворожої німецької лінії і кожна стернина мені стріляла і колола. Кругом мене гупали міномети, свистіли кулі, ревіли літаки. Замість німецького „язика” мені показувався свій власний язик, що волочився по землі і теревив стерню. Я чув свій власний сморід і мені здавалося, що я скінчуся. Передомною виднівся ліс, із якого немовби виглядало сотні тисяч німецьких язиків, кожна гілка була мені схожа на язик.

Нараз на узліссі щось зашелестіло. Я звівся на ноги і наставив цівку рушниці просто на стовбур дерева. Аж ось із-за стовбуру визирнула кошлата чорна голова, з зарослим чорною щетиню обличчям.

— Стій! — кричу. — Руки го! Вгору геді!

Чорна голова наче до стовбура приросла. Ні рук не підіймає, ні не ворухнеться з місця, ані словом не обмовиться. Оце, думаю, як бахне з пістоля з-за стовбура мовчки, і сліду від мене не лишиться.

— Ти хто будеш? — питаю чорну голову. Німець чи не німець? Кажі, бо зараз стрельну!

Дивлюсь, чорна голова рота роззявила, але що вона каже, нічого не розберу; белькоче щось не по-нашому.

— Німець! — вирішую й гукаю на нього. — Ану, ком сюди, виходь, голубе, я тобі покажу, як треба воювати!

Німець і справді вийшов з лісу, підняв догори руки і йде попереду мене. В зеленій маринарці із золотими гудзиками, жовті штани, розхрістаний такий. Точнісінький німець, як нам їх малювали.

Під вечір привів я того „живого язика” начальникові штабу Кобилкінові, ввіпхнув його до землянки та так гордо рапортую:

— Єсть, товариш командір, живий німець!

Кобилкін радісно заблищав очима й наказав мені вийти геть. Він сам говоритиме з „живим язиком”.

Але яке ж було моє здивування, коли Кобилкін другого дня сказав мені:

— Дурак! Ти мені не німця, а вірменина привів, кухаря з господарського взводу четвертого батальйону нашої дивізії!

— Чорт його розбере, — сказав я, — де тут вірменин, а де німець, коли кожний радянський вояк одягнений у що попало і озброєний чим попало.

Кобилкін хотів на мене гримнути, але подивився на себе й завважив, що на ньому були німецькі черевики, стягнені з полоненого.

Федір Одрач.

ТАНОК ЖУРАВЛІВ

Поліський етюд.

Ось вони лицарі піднебесні, у формі видовженого гострого гака, чорними цятинками плывуть високо, високо на тлі передосіннього блакитного неба. І прощально, у ритм своїх крил: кру, кру, кру... Хлопчик Федько, роззявивши рота, мчить зором до білих хмаринок, між якими повільно плывуть чорні пункти.

— Як он гарно вони летять! І куди ж це вони летять?

— Та в вирій, хлопчику, — щось невидиме шепоче до душі хлопчика. — Плывуть вони на південь, плывуть до сонця, до весни, що десь утєкла за десяти гори, за моря сині.

А з поля Вербки лине дівочий спів.

Ой сонейко раю

Виглянь із-за Дунаю.

А журавлі вже далеко, вже розплилися в синяві небесній. Тільки слабко, прощально чутні: кру, кру, кру...

„А баба Климова мені ворожили, що я побачу танок журавлів”, — розважає Федько. — „А як я побачу цей танок, то й буду щасливий. Як виросту, то й розбагатію та й поїду туди, куди онде полетіли дикі півні¹⁾). Помовчав хвилину і: — А онде дядько Корній та каже, що вони летять по молочній дорозі та просто туди, де Ісусик родився. А онде на бабиному літі, що то біліє під небом як вата, та метелики летять теж туди, де весна сховалася.

Аж з поля Вербки вже не дівочий спів, а погрози хриплавими тонами вдираються в хлопчикові вуха.

— Хведю, го-го, Хведю, трастя твоїй матері! А чи не бачиш, що товар твій пішов у шкоду?

Хлопчик мерщій біжить до загонів, де Зося та Лиса ратищами вигрібають із грядок картоплю-білослонку.

— А я тебе онде та копаницею²⁾ мурзо ти сопливий! — лементує Ліда Гомінкова. — Бульбу онде мені розтоптали, ти паце немилий! Роззевилося онде хоч ти дубиною відганяй його від поля. Пішов би та на Вішновицькі сіножаті, де вже отава підросла.

— Ой, мамо, а ви та крику завжди зчините за ніщо. Аж людей соромно, — утрутила дочка Мокринка. — А ти Хведю та й жени свій товар на Вішновицькі сіножаті. Я онде тобі бульби дам та звариш собі в чигунчику.³⁾

Хлопчик із вдячністю бере від дівчини картоплю і кладе її до своєї торбини. Потім ясним зором дивиться на стару Гомінкову і соромливо прорікає:

— Я вже більше не буду, тіточко.

І потім ляскаючи пугою, жене худобу краєм поля до Омлинової прісті,⁴⁾ за якою розкидаються Вішновицькі луки. Ліворуч поля Вербки, під Вішновицькими корчами, — сила-силенна бузьків. Із звішеними хвостами сновигають вони по болоті шукаючи жаб. Вони часто вдаряють дзьобами в мулисту, порослу травною землею, потім закидають угору голови і ковтають упіймані жаби. Благословенні поліські болота для бузьків! Жаб бо в них стільки, що листя весною в буйному лісі. Але, час розстання з ними настав. Перед бузьками далека, далека дорога. Востанне підживляться вони на цьому болоті, відпочнуть і вирушать низько над землею безладною юрбою туди, де весна красна, де сонечко сяє і гріє.

Хлопець уже наганяє худобу у брід Омлинової прісті; сам скидає штанята і бреде за нею погукуючи та вимахуючи пугою. Худоба повільно вилазить з води, струшує з себе вогкість і прямує на луки, де широко зеленіє отава. Федько розтаборюється на краю поля, що золотиться вітами стиглого проса. Кинувши торбину на траву, він підбирає сухі кізяки і розпалює ватру. Кізяки займаються вогнем. Хлопчик тоді біжить до самого броду, до чотирьох самітніх куців верби. Згодом вертається до ватри із сухими галузками. Кладе побіч ватри галузки; розв'язує торбину, висипає на траву картоплю і гострим ножом чистить її. Потім біжить знов до броду з повним чигунчиком. Миє картоплю і притьма біжить до ватри. Підкидає сухі галузки на розжарені кізяки, ставить на них чигунчика і наставивши полу своєї свитини над ватрою, свище.⁵⁾ Свище Федько і приспіває.

Вітре легенький, під полу подуй,
у вогник маленький подуй, подуй.

Вітрець відразу ж прилітає, дмухає під хлопчикову полу. Ватра веселішає. Вода в чигунчику булькотить, картопля вариться. Як тільки картопля зварилася, Федько струже собі паичка і потім, вибираючи ним картоплю з чигунчика, з апетитом її поїдає.

Аж раптом за його плечима, у просі, наче б щось закудкудакало. Хлопчик стримує в грудях віддих. Ні, це мабуть тільки йому вчулося. Він знов береться споживати картоплю. Та не минуло й пару хвилин, як десь здалека, з гуші проса знов почувлися дивні пташині голоси. Федько прикишк. Знов тиша. Він кладеться на траві і, приклавши вухо до землі, з напруженням слухає. Так, з проса справді долітали якісь дивні кудкудакання.

Очі у Федька заіскрилися. „Вони танцюють, вони танцюють!” — піднесено думав він. „Баба Климова правду мені виворожила. Я побачу танок журавлів, я побачу і буду щасливий і будуть мама й тато щасливі!”

Він обережно, кошенятком поповз прямо до розорі, над якою звисали наважнілі зерном віти проса. Ключи носом землю, він совгався далі й далі просом; часто зупинявся і ловив найдрібніші звуки. Золотисті віти проса шепотілися від подуву вітерцю. Це утруднювало йому визначити правдивий напрям, звідкіль линули пташині голоси. Коли він проповз розорою вздовж довгого загона, раптом почув виразне кудкудакання. Було воно, однак, лівише, десь за чотирма широкими загонами. Власний інстинкт йому підповів, щоб не боїтись із розори. Він знав, що розора скоро скінчиться і тоді зручніше йому буде підкраситися до журавлів поперечною розорою, що розділювала східній лан проса від другого лану, який упирався в Вішновицькі луки. Так, він не помилявся. Ось і поперечна розора, праворуч якої простягались загони в напрямі лук. Федько почовгався до неї. Він знов прикишк і наслуховував. Над ним легенько гойдалися віти проса на жовтих стебельцях. Крізь віти проса видно було глибоке небо із білими хмаринками.

Дивних пташиних голосів чомусь уже не було чути. Тільки без перерви шелестіло просо. Хлопчик уже починає нудьгувати. Йому конче хочеться встати на ноги. Аж знов ліворуч ледьчутно пронеслось: Дак-дак-куд-кудак... Хлопчик мершій поповз поперечною розорою до тих голосів. Не зупиняючись, він совгався далі й далі і зупинився щойно тоді, коли відчув у всьому тілі втому. Він і цього разу наставив вуха і пожадливо ловив найдрібніші звуки. Але, крім шепотіння проса, нічого більше не було чути. Йому чомусь майнула думка про ватру, про недоїдену картоплю, про худобу, що паслася на отаві. Коли він відлітав своїми думками від своєї цілі, він знов почув пташині голоси. Цього разу вони зринали чомусь за поперечними ланами. Він почув виразно трьома наворотами: дак-дак-куд-кудак...

Хлопчик повертається назад і совгається поперечною розорою, щоб десь посеред поля найти загони, які бігли б у західньому напрямку. Він уздовж тих загонів неодмінно добереться туди, де кудкудакають і, може, танцюють журавлі. Він невтомно, в'юном, повзе на животі далі й далі; тепер уже частіше зупиняється, глибше віддихає, але думка непохитна, — досягти мети. Сонце вже звернуло на захід, десь у селі бамкають дзвони. Хведько хреститься. Він знає, що це мабуть уже сконав Прокіп Гнатчишин. У душу зарадається і сум, і легкий непокій.

Хлопчик доповз до середини поля. Йому принайменше здавалося, що це була середина поля. Він, нарешті, відшукав межу, що відділяла поперечний лан проса від північного. Хлоп-

ніон на команді крилами. Посеред кола з повалою поховав найбільший, найгарніший журавель. Хлопчик згодіювався, що це про-водир, який веде журавлів у вирій. Прово-дир теж утрав та витягував своєю шию, часто піднімав угору хвоста, витягував у бік то од-не то друге крило, явсая дзобом. Кого йо-го підвадних радісно лопотів крилами і го-лосно кудкудкаяв.

Аж раптом провідир підняв високо голову і застиг на місці. Між танцюючим колом зчи-нилася метушня. Та це тривало тільки мить, бо ось утворився ряд найгарніших журавлів, які відразу ж вінком оточили провідиря. Хлопцеві майнуло, що це були крилаті пан-ночки. Вони ніжно перебирали довгими но-нами, лускаво киваючи головами до провідиря та клацаючи в такт дзобами. Потім кожна з них на свій лад кружлялася навближуючись ближче до провідиря. Коли вони були колом навколо пітком близько, розгорнули широко крила і повільно, притуплюючи ногами, пуси-лися в колотіжний тан. Дзобом були простя-нені до центру, ніби бігали в свого прово-диря поцілунку. А решта птахів, що стояла далі по боках, з повагою ляскала крилами, радісно підносячи вгору голови.

Аж десь з даляку, з гуляння проса, про-вався тривожний голос стійкови. (б)

— Дак-дак-кря-дак... Цей крик відразу ж підхопили інші стійкови, що в різних місцях стояли подальк у просі.

— Небезпека, провідире! — клацнув дзобом його заступник, якого місце за проводи-ром під час лету. Кружляюче коло крилатих панночок опустило крила. Усі журавлі три-дири.

— Будь спокійна, промадо, — скавав про-водир. — Небезпека не грозить нам. Це наб-лижається до нас хтось, кого ми маємо заб-рати з собою в вирій.

З віддалі стійкови знов подали гасло три-птиха із срібними крилами. Угледівши його, провідир ляскаво похитив голову. Потім знов іі підніс і протяжно кружнув три рази; мак-нув крилами і, відбивавшись ногами від землі, зинув угору. За ним швидко піднялася вся журавлина промада. Вона доземно спиналася вгору і високо, між двома білими хмаринками кінці кінця побіскулывали крила зарадкового птаха. Хлопець із боєм та сілзими в очах зинув за ним своїм зором.

— Хведю, голубчику, одозвися! Де ти, Хве-до? Хлопець покидається. Навидіку протирає свої заплякани очі і тривожно біжить на край (Закінчення на ст. 20).

чнк відразу ж посовался цією межею просто в західньому напрямі. Так, він неодмінно до-повзе до крилатих танцюристів від правого крила, наблизиться до них пітком близько і кризь стобинки проса буде прилягати ся жу-равлиному танкові. Рухи, однак, його ніт і рух були над міру отяжіті. У колинах від-чував непрямну пекоту, Хлопець мещій обер-тається горішницю. У горлі відчуває прикий лос-кіт, на тілі — морозець. Сорочка на грудях і жи-воті була котьору чорної землі. Це одна прикрість дтя мамі! Що вона йому скаже на це? Хлопець якраз почав напоетливо думати про свою маму. Він до дрібниць почав при-гадувати всі свої витівки, що завдали немаю прикрасетей дтя його мамі. Так, він рішуче мусить поправитися!

Аж у селі знов забамакти дзвони. Це вже другі дзвони. Федько знов хреститься і ду-має, хто це міт би, крім Прокопа Гнатюши-ного, вмерти? У своєму серці хлопець відчу-ває ще сильніший непокій. Він чомусь почав генер думати і про Прокопа і про того, що вмер після нього. Завтра будуть аж два по-хороши в селі.

На очі Федькові налягає дрімота. Він уже не може думати. В уяві тільки яксь клаптики образів, що постійно мінялися. І саме, коли сон майже орогнв його своїми крилами, за залом голоюч провалявся журавлині кудль-кудакання. Хлопець ж стямлюється. Тепер уже було б безглуздом совгтися ме-жею в західньому напрямі; він рішається пе-реповзти в поперед загіт. Хай собі і стою-чить трохи проса, але він за всяку ціну му-сить побачити танок журавлів.

Він вужем повзе поперед загопу; чуже, як під ним ламаються стебелця проса, як на-нажміті віти хилиться додолу і з шамшінням опадає зерно на землю. Але, коли він був уже потойбіч залона, сумнів знов орогнв його. Журавлів не було видно. Не інакше, як вони за наступним поперецьним заломом. Він знов на животі перетинає черговий загіт, і не най-шовши там журавлів, посувається далі й да-лі в поперед загопів. Нарешті він отяжіто обертається горішницю: скрізь тільки шепіт про-са. У горлі прожонча. У приплюснених очах латіні барви; шепіт проса мелодійно проказує: засни, засни...

Просо леденько хвляюче вітер. Сте-бельця черкають одне об одне і ніжно ше-рехтять. Федько в захопленні дивиться кризь тіллям наповнюче його груди. Він нарешті ба-чить їх; так, це вони. На столоченому просі колом стояли сізо-сині птахи з довгими шиями. Вони ритмічно витягували та витягували свої шиї і ляскали

А. Орликовський

ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ КИТАЮ – ССРСР І ЗАХІДНІЙ СВІТ

Китай, як нам відомо, це найбільша про-
стірно і кількістю населення країна світу. Йо-
го адміністративний склад такий:

Китайський материк має біля	3.700.000 км.	450.000.000	населення
Колишня Маньчжурія, тепер під назвою Дунбей має біля	800.000 км.	50.000.000	„
Внутрішня Монголія має біля	1.000.000 км.	6.000.000	„
Автономний та східній (при Китаю) Тибет має біля	2.000.000 км.	4.000.000	„
Разом:	7.500.000 км.	510.000.000	„
Національно-Китайський Сінкіянґ або Сінджан (властиво вже радян- ський (Кит. Туркестан) має біля	1.000.000 км.	5.000.000	„
Це разом дає:	9.500.000 км.	515.000.000	„

За найновішими даними увесь Китай має
вже коло 600.000.000 людности.

Цей державний простір можна порівняти із
цілим європейським (по гори Урал на Сході)

(Закінчення зі ст. 19).

поля. Сонце вже цілком повисло над західнім
обрієм. Хлопця щось хвилює; срібний птах
на кінці журавлиного ключа загадкою роз-
бурхує його нерви.

Коло ватри, що вже давно згасла, стоїть
Мокрина Гомінкова. Вона тримає в руці Федь-
кову торбинку. Хлопчик помічає свою худобу
потойбіч броду. Він не питає; він знає, що
туди нагнала її Мокрина.

— Ходи до дому, Хведьку, ходи.

— А я бачив танок журавлів! — голосно
прорік хлопець. — І срібного птаха бачив.
Такий, із срібними крилами... Не докінчив і
підсвідомий жаль наповнив його очі сліз-
ми. Він стиснув уста і хотів угамуватись. Але
таємничий жаль до болю здавив йому груди.
і він невгамовано почав голосно плакати.

— Не плач, Хведьку, не плач, — лагідно
шепоче Мокринка.

Вона бере його на плечі і переносить через
брід. Потім бере його за руку і з чуттям ше-
поче: — Не плач, голубчику, не плач.

Як тільки вони наблизились до села, Мок-
рина не витримала і теж розридалася. Вона
пригорнула до себе хлопця і: — Не плач
Хведьку, не плач сирітко.

1) Дикі півні — Журавлі

2) Копаниця — мотика.

3) Чигунчик — казанчик з чавуну

4) Прість — болотяний потік

5) В Піншні вірять, що свистом можна прикликати
вітер.

6) Під час перелетного відпочинку, журавлі справді
виставляють варту.

континентом, який приблизно тої самої ве-
личини, але кількістю населення Китай пе-
ревищає на 100.000.000 людности.

В порівнянні до Китаю територія ССРСР в
два рази більша, а населення на 300.000.000
менше.

На території Китаю розміщені колосальні
бази корисних копалин, особливо кольоро-
вих та рідких других металів. До другої
війни Китай був постачальником в західний
світ велитенської маси чаю, сої, багато се-
зamu, бавовни, цукрової тростини, шовку, тощо.

Під промисловим оглядом Китай лише в
виробництві шовку та вовняної одежі мав
деяке значення, а відстала індустрія не задо-
вольняла потреб китайського населення.

Технічно відсталий Китай був велетенсь-
ким ринком збуту промислових виробів ни-
нішнього західнього світа, особливо Англії,
ЗДА, Франції, Німеччини та Японії.

Кілька цифр для порівняння. На 20.000.000
пшеничного поля Китай продукує понад
200.000.000 цнт. зерна, біля 112.000.000 цнт.
кукурузи та 550.000.000 цнт. рижу та коло
40.000.000 цнт. сої. Решта аграрних продуктів
в меншій кількості не мають світового зна-
чення.

Європа, в якій людности менше на 1/5-1/6,
продукує пшениці 500.000.000 цнт., кукурузи
225.000.000 цнт. Отже, як бачимо, Європа на
100-150% перевищає продукцію Китаю.

Не дивно, що Китай бореться з голодом та
робить експанзії на В'єтнам, Бурму, Сіям, ті
найбільші в світі резервуари хліба особливо
рижу, якого, як головного хлібного продукту,
Китаєві бракує.

Під оглядом промисловим, Китай був від-
сталою країною, зданий майже в 100% на
імпорт із закордону.

Вугільні бази Китаю, Маньчжурії давали
1940 р. біля 60.000.000 тон вугілля тоді, як
Європа добувала біля 600.000.000 тонн кам'я-
ного вугілля та 230.000.000 тонн бурого. Про-

дукція китайського кам'яного вугля становила всього біля 10% продукції Європи.

Залізної руди, головню біля Тайен та в Манджурії, біля Мукдену і Дайрену, добувалося в 1940 р. 51/2-6,000.000 тонн, а Європа добувала 34.000.000 тонн.

Криці добувалося біля 500.000 тонн тоді, коли Європа продукувала 52.000.000 тонн цього металу.

Про нафтову продукцію не було майже й мови в Китаю тоді, коли Європа мала в 1940 р. біля 40,000.000 тонн.

Чим був славний Китай, то це копалинами рідких та кольорових металів як: антимон із продукцією 15,200.000 тонн, вольфрам — 8,000.000 тонн, візмут, цина та другі, які мали попит на світовому ринку.

Металургійний промисел зосереджувався в поважній поставі лише в Манджурії біля Аншану та Пенсігу та далі біля Мукдену, Сінкінгу, Сіпінгаю, Фушуну а на китайській землі, він централізувався лише біля Ганконгу та Вугану, в течії ріки Янк-тсе-кіянгу.

Політичне розбиття велико-китайської території на дві самостійні держави: Китай, сателіту при Японії Манджурію, до решти послаблювало потенціал китайської імперії, бо Манджурська індустрія й копалини були до послуг виключно Японії. Решта китайського промислу, коли його частина була завойована японцями, теж служила цій островній імперії, а не китайським потребам.

Лише шовковий, вовняний та бавовняний промисел мав до деякої міри більше господарське значення для Китаю, бо мав попит за кородоном, будучи зосередженим головню в портових містах Китаю: Шанхаї та Тіентсіні.

Вплив чужого капіталу: Японії, Англії, Італії, Франції ЗДА та других держав світу перетворював Китай на господарську колонію.

Та все це змінилося, коли Китай скинув із себе владу Японії та вступив в нову еру свого господарського та політичного життя.

Китай, що його ми знаємо сперед другої світової війни, або навіть зараз після війни, в рр. 1945, нині вже не той та не до пізнання.

Червоний Китай вступив нині на шлях, який може його перетворити за чверть століття в могутню індустріяльну країну, яка займе в Східній Азії місце західних колишніх потуг та буде робити конкуренцію найбільш індустріяльній до тепер Японії, яку в Азії донині вважають за т. зв. Азійську Велику Британію.

Зіндустріялізований Китай це азійський майбутній „Німецький Райх”, що вкортці, чи не пічне велику господарську боротьбу з Японськими Островами за примат в економічній політиці Азії, щось подібно, як це ми маємо нині в Європі між Німеччиною, та Англією.

За відомостями з різних пресових органів, комунікатів різних агенств та промов різних державних мужів, сучасний Червоний Китай за допомогою СССР, тобто його технічно-економічних дорадників, робить таку основну реорганізацію свого господарського життя, що може мати великий вплив і на майбутню політику та уклад політичних сил в цілій Азії, не говорячи вже про її східню частину. Що при перебудові господарства Китаю СССР буде мати теж свої користі, як територіяльного так і торговельного характеру, то річ певна.

Користі для СССР з упромисловлювання Китаю є нині видні в першу чергу в торгівлі. СССР, маючи нині в своїх руках китайський ринок, є прямо монополістом його, чому помагають радянські фахівці, що у формі різних дорадників, керівників в комісіях, обліпили майже всі ділянки господарського життя Китаю.

Близькість доставки товарів з СССР до Китаю, в порівнянні з доставою їх з далекої Англії, ЗДА і Франції, лише затіснює торговельний зв'язок Китаю з СССР.

Велетенський брак фахових індустріяльних сил в китайців, через дуже малий дотепер промисловий потенціал китайської імперії, спричинив таку масову висилку радянських фахівців, особливо інженерів та економістів, які живуть в Китаї, як британці в колишній своїй Індії чи на Орієнті.

Врешті, советизація китайського Туркестану, окупація Дайрену, та Порт Артура впливи в Манджурії — Дунбеї є познаками недалекої територіяльної заплати Китаєм Сов. Союзом за його визволення від Чан Кай-Шека та за підняття його із економічної руїни та занепаду в модерний індустріяльний край, який мабуть захоче вкортці і міряться із найбільшими потугами світу.

До Польщі, Чехії, Німеччини, Болгарії, в радянський Сибір, Румунію за пляном приїхало тепер 13.000 нових китайських студентів, які на тамошніх високих школах будуть вчитися на фахівців у веденні господарства у всіх його ділянках. Можна бути певним, що дипломовані китайські фахівці, повернувшись в край, будуть не лише фахівцями, але й авангардом комунізму і **росіянізму**. Це найбільший капітал для Росії, який вона здобуває за допомогу в економічній перебудові Китаю.

А тепер поглянемо до чого змагають китайські індустріяльні п'ятилітки. По-перше, урухомлюється на широку скалю тяжку індустрію, приєднується назад до Китаю

провінції: Манджурію і Південну Монголію, простори яких творили окремі державні організми (Манджурія, нині під назвою Дунбею, біля 800.000 кв. км. і з 50.000.000 населення) та т. зв. внутрішню Монголію 1.000.800 кв. км. із 6.000.000 населення, які то простори стояли до 1945 р. під повним політичним та господарським протекторатом Японії. Нині головний пояс китайської індустріалізації проходить саме через її північні території, від ріки Сунгарі в Манджурії біля міста Харбіна, почавши через Мугден Калган, Паотов вздовж китайського муру на Захід до китайського Туркестану т. зв. Сінкянгу, біля міста Урумчі, звідкіль недалеко вже до кордону ССРСР-Казакстану. Значить уся донині майже пустинна, або півпустинна полоса Гобі та Джунгарії (за виїмком Манджурії), через який то простір проходить китайський мур-кордон старого Китаю від монгольського варварства, нині має залюднюватися, упромисловлюватися, китаїзуватися та поширювати національний простір китайців в сторону зовнішньої Монголії та великої брами народів Джунгарії.

Першим районом індустріалізації Китаю є простір середньої течії Жовтої Ріки по китайське Гу-Анг-Го. Тамошні електричні мають в найближчій майбутності давати в п'ять разів стільки струмової сили, що уся електрична сила була донині в цілому Китаю.

В просторі цієї ріки знаходиться місто Паотов та Люнгіен, які є центром нині великих (мають найбільших покладів в світі) заліза та дещо вугілля, тут же має постати великий центр сталевих промисловости та машинобудівництва. Є намічене провести із будованих там тепер потужних електричних, струм по усьому найближчому просторі міст та далі на північ у т. зв. Зовнішню Монголію-сателітну республіку ССРСР, до її столиці Улан-Батор, що є віддалена від Паотова біля 1.500 км.

Недалекі ще відносно дещо на південь копалини вугілля, біля Тайюан і Енган обабіч Жовтої Ріки (Гуанг-Го), тобто в другому місці після Паотов є лише причинком до ще більшого зростання місцевого не лише електричного, але її важкого промислу та лучбових осередків для усіх земель Монголії від Алтаю по Манджурію.

Другим центром упромисловлення є Манджурія, де вже до цієї війни була зосереджена велика тяжка промисловість, побудована модерно японцями, оперта на місцеві великі копалини вугілля, бокситу, солі, заліза і т. д., де стоять усякі сталеварні варстати, хемічні заведення тощо. Все це тягнеться на лінії Харбін-Аншан до порту Дайрена та Антунгу. Нині Манджурія є найголовнішим центром китайської тяжкої промисловости, яка в найближ-

чій майбутності має стати для Китаю своєрідним Рургебітом. Через зв'язок цієї індустріальної бази з манджурською та Транс-Сибірською залізницею в напрямі на Владивосток та Читу, Іркутськ в Сибірі цієї індустріальної простір буде відігравати велике господарське значення і в розвої промисловости, та господарського життя не лише Китаю, але й радянського Далекого Сходу та усієї Монголії. Тут, крім добувної промисловости, розміщені фабрики машин, сталевих виробів, рафінерії, виробів хемічної промисловости, усякі дистилярні і подібні індустріальні заведення, яких є мало в ССРСР на Зеленій Україні, Забайкаллі та немає зовсім в зовнішній Монголії. Нині манджурський промисловий округ є вже не лише китайським, але далеко-східньо-азійським промисловим центром, якого засяг обслуговування сягає по Охотське Море, Оз. Байкал, гори Алтай і Джунгарію. Центром усієї цієї промисловости Манджурії є місто Аншан, де міститься головна квартира китайсько-радянського товариства для гірництва і металургії, що мають розроблену і в тому році 20 нових проектів для двох великих залізних копалень, двох великих індустріальних печей та двох нових сталеварень. Нових 100 проектів мають почати свою дію ще в тому році із повною її реалізацією в 1955 р. Під кінець 1954 р. має подвоїтися видобування заліза та сталі. За останніми вістками лише одне м. Аншан має давати 1.500.000 тонн сталі. В Мукдені починається наскоро будова першої фабрики авт та машинових частин. В Харбіні почалися будовання трьох фабрик електричних машин, фабрика прицепних машинових частин, що має почати свою працю вже цього місяця-серпня.

Модернізуються вугільні шахти та їх промисловість в околиці Фушун, яка ще цього 1954 р. має бути завершена, хоча було передбачене це реставрування завершити щойно в 1957 р.

Мають бути розбудовані до великого розміру порти Манджурії Ангунг, Гулутао та особливо Дайрен, який буде головною китайською базою будови морської флотії. Сильно розбудовується тяжкий промисел і в других містах Манджурії-Дунбею, як: Сінкінгу, Чінсієні, Сінінґаю, Ентаю, де є великі поклади бокситу, цього цінного сировцю для виробу алюмінію в Кіріні, Фушуні та других менших осередках.

Третім центром упромисловлення Китаю є околиця міста Лянґоу 1.200.000 населення, хоч ще недавно було 25.000 населення. Лянґоу є випадовою базою Китаю на захід у сторону Сінкянгу. Розміщений на т. зв. „шовковому шляху” в Джунгарію та ССРСР, Лянґоу є нині центром вугільних, нафтових та других цін-

3 суспільно політичного життя

I. Вовчук

З ПЕРЕСІЧІ

Два писаних документи залишив З'їзд Українських Мистців ЗДА й Канади. Один — декларація, а другий, як пише „Український Прометей” ч. 29. „пов'язаний не лише з са-

них копалень. Тут прокладено вже нафтояг з нафтових піль провінції Імен. Задля цінних підземних багатств біля міста Лянгоу побудували вже китайці великі фабрики, електривні, рафінерії та індустріальні заведення.

За радянською оцінкою переіндустріалізовані простори нафтової ропи в Імен 1943 р. займають 50.000 кв. км. територіяльного засягу, зараз значення їх для Китаю, таке, як нафтових піль ССРСР Азербейджані біля м. Баку. Цього року для розбудови того ропного простору вкладено одну третю інвестиційних середників китайської держави.

Цілоком новим твором в індустріалізації стає нині Сінкіянґ, або інакше китайський Туркестан, чи Сіндшан, як четверта округа, що територіяльно виносить 1.641.554 кв. км. тобто в три рази так великий, як Франція, чи УССР. Мешкають тут около 6.000.000 населення, переважно туркестанці, казахи, уйгури та калмики. Столиця Урумчі, що до недавня мала всього 20.000 населення, нині зростає кількакратно великим темпом, бо на місце караванного шляху із Чугучаку на кордоні ССРСР в Китай, на Лянґгоу переходить уже залізнична **транс-китайська магістрала**, яка лучить нині **безпосередньо** Москву із Пекіном та Шанхаєм. Ця лінія, прокладена без усяких великих обходів із Москви через Урал — Акмолинськ — Караганду (отже, українізований північний Казахстан т. зв. Сіру Україну (Клин), куди тепер відходять нові поселенці із України, скорочує дотеперішній шлях на 10-14 днів

Таким чином нині півпустинна Джунґарія та караванна т. зв. „шовкова магістрала” стала механізованою, маючи ще й від Урумчя окремих залізничний шлях до столиці Туркестану — Ташкенту. Завдання цих шляхів, однак, не лише транспортного характеру, але стратегічно-військове, бо ними йде в першу чергу уранова руда до атомових заводень в Алтаю, як також товари із ССРСР в Сінкіянґ і військово чи військові транспорти.

Мріяна старим Китаєм будова залізниці із Шанхаю в Урумчі, яку мали будувати німецькі інженери, доконали її аж советські будівничі шляхів 1953-54 р. при повній допомозі китайських в'язничних мас.

(Закінчення в наступному числі)

мою зустріччю, а й з цілістю проблеми української культурно-мистецької творчости на чужині, які (моменти) хвилюють тепер діячів нашої культури й мистецтва і які не могли бути обійдені ними при нагоді зустрічі”. Отже, як стверджує „Український Прометей”, то „Слово до вільних духом”, підписане такими діячами культури й мистецтва, як В. І. Гришко, Петро Карпенко-Криниця, Т. Лапичак, Петро Волиняк, Гліб Радченко, Яр Славутич, Ганна Черінь, В. Косаренко-Косаревич та інші, пов'язане з зустріччю, воно родилось на зустрічі.

Третій документ, який, властиво, і надав тон тому другому („Слову”), звучить так: „Геть з брудними руками від вільного українського культурного процесу на чужині”. Під таким заголовком надіслала президія (Б. Подоляк, Д. Гуменна і Ю. Дивнич) Об'єднання Українських Письменників „Слово” звернення на зустріч мистців. Голосно сказано, хоч далеко не по-мистецькому, не говорячи вже про культуру слова. Так нагадує оте „геть” плякати часів громадянської війни, і то не Маяковського, а Дем'яна Бедного. Мистці, що підписали оте „Слово до вільних духом”, плякатне „геть” замінили рефреном: „мусить бути у вільному світі нарешті воля і для українських емігрантів, зокрема ж для учених, мистців і письменників!” Виходить, що тієї волі нема, коли таке говориться. Люди, що підписували в творчому натхненні „Слово”, мабуть не здавали собі справи (хоч ініціатори того діла знали, що роблять), як вони самі з себе глузують, а разом з тим і з української спільноти, скочуючись в своєму натхненні до плякатного „геть”.

В історії не раз бувало, що відомі письменники звертались до сумління народу. Звертався Л. Толстой „Не можу мовчати”, звертався і Еміль Золя і інші. Та є слово — і слово. Мистці, чи письменники, коли говорять до свого народу, то натхненно пророче вказують йому шлях, манять, ведуть його і їхнє слово дає багаті жнива. Але така постава властива тим, що самі мають шлях, знають, чого хочуть і що можуть. Добрі мистці чи письменники мають одну дуже важливу прикмету: вони прямують до якоїсь мети і за собою ведуть людей, кличуть. Чи є отой поклик у „Слові” і в тому другому „геть”, яке було вступом до нього? Немає й сліду. Замість того в „Слові” читаємо про „духово здеградованих молодчиків”, „бестії примітивізму”,

„духовий і фізичний терор”, „палахкотіння кострів”, „братовбивчу анархію”, „революційний бандитизм бестії примітивізму, „доноси”, „шантажі” і ін. І все оте творить атмосферу нашої еміграції. Це все, очевидно, написано для того, щоб вплинути на почуття і застрахати та довести, як то страждають творці, що підписали той документ. Їхні страждання такі великі, „що навіть советські концтабори, в яких вони (дехто) мучились, були для них не такі нестерпні, як внутрі-українська емігрантська атмосфера” — так написано в тому „Слові до вільних духом”. Людина вільного духа такого не написала б. Подібне майже тими самими словами передав недавно до прогресивної преси з Києва каблеграмою Крутії. Невже ж ви, творці, що підписались під отим вельми гіперболічним твердженням, справді переконані в тому, що атмосфера советських концтаборів сприятливіша для творчого духа, як наша, емігрантська?

Написавши таке в „Слові”, ви в декларації літераторів і мистців пишите про знищення, переслідування та вандалізм окупанта. Її написано для чужинецького світу, щоб переконати чи поінформувати його, як окупант закував у кайдани творчий дух українського народу, щоб накинати йому свої московські закони з большевицькою правдою. Чи не розумієте ви, автори „Слова”, як заперечуєте ним декларацію? Адже чужинецький світ, коли прочитає ці два документи, зробить тільки один висновок: вони самі, українці, винні в тому, що діється їм, бо й у вільному світі самі нищать надбання своєї культури, а людей тортурують, переслідують. Ви ж бо ясно кажете, що 1941 р. „спектакль братонависництва здобув право на криваві гастролі по інших містах та селах України”. Не окупант винищував, а самі себе по містах і селах України винищували. Чи було воно так? Цим зовсім не хочу виправдувати поодиноких випадків смерті, які мали місце через внутрішньополітичне напняття, але в якій боротьбі їх не буває. Вирок на ті випадки зробить український суд, який скаже, хто завинив перед народом. Та лихо в тому, що мистці, які себе вважають за покликанців народу, генералізують поодинокі випадки, аби ствердити, що на еміграції „оранжери й виконвці бандитизму під маскою політичної боротьби не тільки не перевелися, а, навпаки, — знайшли для себе ще більш пригоже підсоння”. Хто ж ті оранжери, що бандитизм прикривають політичною боротьбою? Чому їх не називаєте? Чи не чуєте ви, як ваше натхненне слово перегукується з останньою каблеграмою Крутії? Чи не тими ж самими словами і так само клепає її російська ту-тешня преса про 1941 р. на Україні? І, на-

решті, чи не те саме пише Лінков на тім боці прірви в своїй брошурі „Війна в запіллі во-рога”, розповідаючи, як галичани в німецьких уніформах розстріляли в селі Студенок значну частину населення, як прибічників сов. влади? Цими запитаннями ніяк не хочу стверджувати зв'язок „Слова” з тими словами.

Автори „Слова” „з огидою плямують... і засуджують внутрі український духовий і фізичний терор, скерований не тільки проти їх, але й проти доброго імені української нації в світі”. І на доказ того терору наводять кілька фактів: на письменника І. Багряного хтось колось кидав каміння; 25 квітня ц. р. хтось побив вченого П. Зайцева, а кілька років тому пропав безвісти при загадкових обставинах проф. Петров. Про те каміння була судова розправа і вона своє слово сказала. Та каміння, мов таємничі диски, все ще літає на сторінках української преси, хоч нікого ніколи не влучає. На замітку, яку вмістили „Українські Вісті” про побиття проф. Зайцева ЦПУЕ зарядило розслідування, а голова МПУЕ подав вияснення і спростував цей наклеп в пресі.

Про зникнення Петрова натяком згадали й „Нові Дні”, в ч. 55, у статті Ю. Шехера. А рік чи півтора тому цей журнал подавав вістку, що В. Петров щось нібито написав в якомусь советському журналі після зникнення. Цим зовсім не хочемо стверджувати, що то відповідало правді, але це характеризує стиль людей. Вчора вони писали про одно, сьогодні підписуються під другим — і все не домовлено. Проф. Шерех, що пише в „Нових Днях” про випадок з Петровим, мов би добре обізнаний з тим трагічним і загадковим зникненням. Та ж була спеціальна комісія з учених, яка ту справу досліджувала і перебрала документи проф. Петрова. Але з кулюарів мистецького з'їзду ця історія знов чомусь приходить на сторінки преси, щоб довести про „духовий терор”. З сторінок „Українського Прометея” вона переходить на шпальти інших газет, а ті, що тими чутками і припущеннями отруюють нашу атмосферу, кричать: „Рятуймо еміграцію від душної атмосфери”. Говоріть ясно про Петрова, говоріть, як було, говоріть, коли знаєте, хто винний, а не тероризуйте людей чутками. Так ні, „У. П.” починає, а в „Нових Днях” проф. Шерех, полемізуючи з Поетом, ім'я якого пише з великої літери, вплітає: „не знати, чи доноси такого роду зовсім безпредметові. Нам не відомо, чи не існувало якогонебудь зв'язку між зникненням Домановича і тим прилюдним доносом на нього, що перед тим з'явився в скоропостижно-померлому журнальчику, на глум названому славним ім'ям „Література Наукового Вісника”. А після цього говоріть: „До того ж, я спо-

кійний, що коли зі мною щось скоїться, то принаймні я матиму чудові некрологи пера, приміром, Олени Звичайної, або Михайла Острроверхи". Критик Шерех пише про поезії Лесича, Карпенка-Криницьі, а вкінці про „ще один кінець" Поета, що пристосувався до вимог пересічі і написав на вченого Шереха доноса. Кому, на яку адресу? Вчений Шерех не каже, а тільки, ніби розважаючи, кидає про зв'язок з попередніми доносами і тут же остерігає, що з ним щось може статися. Він написав, своє зробив, а на вулиці потихеньку дехто шепочеться, що проф. Шерех боїться, що з ним щось скоїться. Таємничість манить і це проф. Шерех знає. Бульку терору пущено і вона збільшується. Це критика.

Проф. Шерехові вільно писати на сторінках „Нових Днів" про „старомодність", „безнадійне відставання української культури" після Петра І. Вільно, написавши це, твердити, що „старомодність означає смішність, а смішність убиває культуру", сугеруючи читачеві висновки, що ми самі, тримаючись старомодности в культурі, убивали її. Не накази Петра і Катерини та інших царів і комісарів, а ми убивали культуру, бо тримались старомодности. Критик Шерех лякає сучасного відомого Поета, що пристосування до вимог пересічі означає смерть і зраду. А в іншому місці „Нових Днів" ч. 50 він пише, що в нас „завжди те саме — універсалістична концепція, надія на свої сили, на свою перевагу, обмеженість тієї переваги тим провінціалним станом, в якому перебуває, або в якому тримають Україну — і поразка-трагедія". Концепція власних сил, то безнадійність, провінціалізм, а він у Шереха є таким же ворогом нашим, як Москва і кочубейщина. Простіше кажучи, автор учить, що концепція власних сил є ворожою відновленню України, яке він називає відродженням. Самозрозуміло, що приятелькою, чи дружньою нам буде якась інша концепція, яка надіється не на власні сили. Автор уміє не сказати того, що думає, він тільки підводить читача до того, щоб він сам зробив висновок. Так і з Петровим. Він тільки натякає про таємничість, пов'язуючи її з доносом Поета, хоч сам знає як загадково сталося те зникнення. Чому ж не говориться про це мужньо, відверто, як годиться вченому, а якимись натяками, щоб за допомогою їх витворювати припущення, здогадами? Чи не є такий спосіб своєрідним терором?

Досить комусь висловити (як то було з Поетом) свою думку про ті, або інші речі — починається гвалт, крик про терор, злиття з пересіччю, примітиви, півінтелігенти, чвертьінтелігенти. Хто оці перла словесні кидає в люди і чи не витворюють вони роздратовання і чи не отрують атмосферу?

„Я міг би назвати не одно ім'я тих, пише проф. Шерех, хто мовчить ось уже протягом років з внутрішньої відрази до панівного тону нашого культурного життя, імена, що могли б бути й далі прикрасою кожної літератури". Так пише Шерех в „Нових Днях". Не будемо заперечувати того, що наше культурне життя не на височині завдань. Культурне життя нашої еміграції дуже відстало від тих проблем, що їх ставить визволення України. Та чи піднесемо його на висоту завдань виправдань і співчуттям тим, що відійшли з внутрішньої відрази. У якого творця культури того не бувало? Та мистець, що не шукає на розлогах просторах нового, „модного", а тримається своїх національних берегів, зв'язаний органічно з своїм національним ґрунтом, не кидатиме камінням в оту пересіч, бо він є частиною її. Коли говорити вже про атмосферу, хто зна, чи її в себе, в своєму замкненому колі не більше витворюють ті, що так голосно говорять про пів і чверть інтелігентів. Є у нас і Союз Журналістів, є вже й Об'єднання Письменників, був МУР, що взявся був творити велику світову літературу. Багато про велич її написали, а мало створили не великого навіть, а звичайного. І може тому, що так гонимось за модним великим, відштовхуючись від пересічі, попадаємо в творчу порожнечу, скочуємось на модні, але не свої стежки. Та й пишемо про „український комунізм", якого Україна не знала, а не про визвольну героїчну боротьбу УПА. Дофілософувались до того, що вороги пишуть про боротьбу нашої рідної УПА, як про свою, її подвиги привласнюють собі, а ми все лаємо пересіч та плачемо над гіркою долею мистця. Коли вже говорити про відрази то не треба забувати, що наша критика з натяками теж допомогла замовкнути декому з наших творців. Вони хоч не мали великих імен, а могли б мати і мали б. Та критик Шерех того не бачить в своїй непогрішності, її не бачили й ті, що на першому з'їзді мистців ствердили, що „дух Європи, як її сходу, так і заходу не відповідає вимогам людини майбутнього, її культурна традиція протягом усього її діяння не змогла перетравити і позбавитись домішок рабських культур чи то давнього Риму чи ще більше культури монгольства". (На зустрічі. Стаття „З'їзд Перший").

Вже й європейська культура „старомодна", бо в ній „своєрідна духовна темнота, почуття меншовартости і постійної образи були доміантними двигунами діяння історії Європи" (там же). Наша культура старомодна, європейська не відповідає вимогам нової людини і шукаємо нової у війні з пересіччю.

Говоримо про нестерпність атмосфери і договорились до того, що краще було в концта-

борах, а не бачимо, яку запеклу війну веде большевицька Росія проти нашої, отієї старомодної культури. Що ми дали, створили в цей злощасний „перейславський рік,” в культурній діяльності тут, щоб оборонити самобутність нашої культури (хай і старомодної) від пекельного наступу на неї в цілому світі Росії. Де праці, чи бодай спроби їх мистців, літераторів, вчених, публіцистів (не пересічі), якими б бодай обороняли, а треба наступати, обстоюючи нашу відрубність історичну і культурну? А наступ то веде Росія в рік Переяславу саме на оту старомодну культуру, щоб, привласнивши її, перекреслити наше історичне минуле. Коли що й було, то не від тих, які пишуть закляки до вільних духом. А в час, в який живемо, наша боротьба більше, ніж будьколи, вимагає, щоб вільне слово і перо було прирівняне до багнетів. А ми замість цього в Мюнхені створили об'єктивно ще один Переяслав на еміграції і навіть не запротестували, коли запрошення на той Переяслав надіслали не нашою мовою, чи англійською урядовою, а російською. А так було. Хто з тих, що так не любить пересічі, не створивши майже нічого непересічного, спробував протиставитись, як московські слуги, обкрадають бойові подвиги нашої УПА, привласнюючи їх? (Д. Каров, „Партизанское движение в 1941-45 годах”). Поки не чути, а шкода, українська спільнота на чужині жде від нас цього. А нація зобов'язала нас, пускаючи в світ.

Не хочу і не думаю стверджувати того, що наша емігрантська атмосфера ідеальна. Є в ній багато такого, чого треба позбуватися. Але, щоб позбуватися, треба знати, хто ж таки її затрує. На мій погляд, не „кримінально-злочинний елемент”, про який пишуть автори, витворює її, а хтось інший. Дивно, що люди „Слова”, які вважають себе творцями культури, кличуть у похід проти наших „кримінальних злочинців” і не бачать, як найбільше в пресі ту атмосферу отруюють. Говориться про добре ім'я української нації і стверджується, що кримінальні злочинці творять духову атмосферу її частини. Як ще більше можна знеславити її, ствердивши, що атмосферу духову і культурну творить кримінально-злочинний елемент? Не вони її творять, а мабуть таки найбільше ті, що невідповідно вимахують пером, скеровуючи його не проти ворогів, а проти самих себе. Лихо в тому, що діячі культури, вважаючи себе покликаними творити її, гуртуються в армію поліцаїв, забуваючи про культуру. Залишім поліції робити те, що їй належить, а те, що належить робити нам, робім чесно, мужньо, прислухаючись до безкомпромісного голосу неупокорених синів України. Шевченко свої „Думи” відсилав в Україну, бо різумів, що тільки „там

СПІЗНІЛЕ ВІДКРИТТЯ

В газеті „Свобода” (25. серпня ц. р.) вміщено статтю п. І. Світа „Москалі й комунізм”, де читаємо на самім вступі таке:

Українська преса й публіцистика дуже мало присвячують місця насвітленню певних проблем у житті стислого московського суспільства... Свого часу „Вісник” під редакцією д-ра Д. Донцова писав багато на ці теми. Так само немало було про Москву та москалів у книзі цього ж автора — „Підстави нашої політики”, але не пригадуємо, щоб там були згадки про видатного московського публіциста А. Салтикова, що дав напричуд правдиву характеристику большевиків. Його книжка „Две России” (В-во Міловідова, Мюнхен, 1925) цінна зокрема тим і т. д. (підкреслення наше)

Справді „пригадати” трудно, бо „Підстави нашої політики” Д. Донцова вийшли року Божого 1921, а книжка А. Салтикова на чотири роки пізніше. Після розгорненої блискучої характеристики московського світу, даної Д. Донцовим в „Підставах”, — книжка А. Салтикова, не даючи нічого спеціального нового, являється підтвердженням ілюстрацією до тверджень Д. Донцова. Ці підтвердження цінні додатково хіба тим, що вийшли з-під пера справжнього москаля, а не „росіянина”.

Сучасна „українська преса й публіцистика” справді не грішнить „насвітленням певних проблем московського суспільства”, як і „проблем” взагалі. Але книжка А. Салтикова була — в свій час — детально обговорена М. Мухином в „Студентському Віснику” (Прага) і для тих земляків, що московськими проблемами (як і проблемами взагалі) цікавились, — невідомою не була, як не були тамемницею думки, інших видатних москалів на ті теми: Чаадаєва, Леонтьєва, Розанова, Федотова і інших. Зокрема, приблизно ж тоді (біля р. 1925), саме на Далекому Сході, у Харбині, вийшла ще більш цікава книжка Всеволода Іванова „Ми”, — теж чистого москаля і теж на ту саму тему. Очевидно, що „багато наших людей” зовсім про те не чули — річ природня! Але ж ця книжка — в свій час — була обговорювана або у „Віснику”, або у „Студентському Віснику” і то тими ж авторами, які цікавились (і цікавляться) такими темами не віднині.

Дуже добре, що п. І. Світ, хоч з майже 30-літнім записанням згадав цю, безперечно, цінну книгу А. Салтикова. Але дуже зле й дуже симптоматично, що „українська преса і публіцистика” не лише мало знає про „підстави” Д. Донцова, але й не пригадує собі, коли саме ця, в певнім сенсі — епохова, книжка вийшла.

Е. М.

~~~~~
 найдуть шире серце і слово ласкаве”. Творім, хай і по-старомодному, але для добра і волі України. А ми пересіч завжди оцінимо і підтримаємо. Мода мінлива і іноді розпустна, а нація вічна. Адже Хмельницький, великий державний формотворець, казав: „А народ (чернь) мене підтримає”.

П. Мірчук

ГАМІР ПРО ПРИНЦИПИ, ЩОБ ПРИХОВАТИ БЕЗПРИНЦИПОВІСТЬ

Зламання УНРадою односпайного українського фронту проти біло-московського імперіалізму та її капітулянтський перехід на непередрішенські позиції, що стало вже доконтанним і загальновідомим фактом, проводилось під барабанний гамір фраз про принципівість. І, — що найцікавіше та характеристичне для нашої сучасної емігрантської дійсності — про принципи і принципівість в той критичний для політичного самовизначення УНРади час, говорили весь час не ті, що бажали перестерегти УНРаду перед трясовинням безпринципності, але — якраз самі автори капітулянтської політики УНРади.

Звичайно для тих, які добре знають людей того середовища з політично-морального боку, було відразу яким, що весь гомін про принципівість, счинений унарадівцями, є тільки тактикою, заслоною їхньої політики. Але були серед нашого громадянства й такі, що в своїй добродушності вірили в щирість складаних унарадівцями заяв. Вони читали уважно кожну заяву, розважали, а вкінці безрадно розводили руки.

— Пригадаймо їх зміст і сконфронтуймо їх з фактами. Перша фаза. Кожен, що цікавиться емігрантсько-українською політикою, певно пригадує собі ту хвилю обурення, піднесену унарадівцями з приводу нотаток в українській самостійницькій пресі про сепаратні розмови УНРади з московськими єдиноділимцями, що йшли явно в розріз з принципами односпайного українського фронту, які УНРада добровільно підписала і поклялась шанувати. Скільки то гарячих статей появилось було в „Новому Шляху”, в „Українських Вістях”, „Українському Прометей” та інших УНРадівських органах, статей повних святого обурення на те, що український самостійницький табор зовсім безпідставно, мовляв, і так з легкої руки кидає інсинуації на неспорочну УНРаду. Прихильники її в ЗДА видали були навіть окрему летючку в тій справі. В усіх тих статтях, заявах та зверненнях твердилось, що ніяких розмов з біло-московськими імперіалістами не ведеться й ніколи вестись не буде. Про це не може бути й мови.

Але, коли в інтересі УНРади лежало законспірувати якнайбільше свою політику в відношенні до тих біломосковських емігрантських організацій, які користуються американськими „приватними фондами”, то в той же час в інтересі тих московських організацій лежало якраз протилежно: показувати всім негайно кожний крок переходу УНРади на непередрішенські позиції. І тому московська

емігрантська преса відразу „сипнула” політиків УНРади.

Тоді прийшов другий етап. Так, це правда, що УНРада вела й веде сепаратні розмови з відомим КЦАБом, — признали стидливо пресові органи УНРади, — але, поперше, це корисно, бо цим виводиться українську справу з ізоляції, по-друге — УНРада говорить лише з тією частиною КАЦБ-у, яка відкидає непередрішенські позиції і йде назустріч самостійницьким аспіраціям українців та інших поневолених Москвою народів, з тими, що створили МАКЦ.

Друготапні вияснення унарадівців подавались, очевидно, при гомінкому акомпаніменті повторних заяв про принципи самостійницької політики, які, мовляв, і на далі залишаються для УНРади незмінними, ненарушними, єдинозобов'язуючими.

Але другоетапні декларації унарадівців про принципи й принципівість були вже менше переконливими й для тих, що не мали абсолютно ніякої апріорної ворожості до середовища УНРади. Бо ж, думалось їм мимоволі, як же це так? Тепер ось, коли москалі змусили признатись, унарадівці признаються, що розмови з біломосковськими імперіалістами вони вели й ведуть; то для чого було заперечувати правду, затаювати її перед українською суспільністю, обвинувачувати самостійників у ширенні безпідставних інсинуацій та запевняти й декларувати, що таких розмов УНРада не вела й не веде? Для чого обманювати власне громадянство?

Тим часом москалі знов „сипнули”. Один з керівників МАКЦу Ніколаєвський заявив, що МАКЦ стоїть точнісінько на тих самих непередрішенських позиціях, що й КЦАБ, та що спір між КЦАБом і МАКЦом нічого спільного з принципово-політичними позиціями не має.

Так виявилось, що унарадівці обманюють українське громадянство й на другому етапі своїх пропогандивних герців. Виявлення цього не подобалось вже не тільки стороннім спостерігачам, але й частині членства деяких партій, що входять до УНРади. Своє невдоволення зважилось висловити своєму проводові відверто зокрема членство ОУН полк. Мельника з американського терену. З його сторони було поставлено навіть рішучі вимоги: якщо УНРада підпише своє приступлення до КЦАБ-у чи МАКЦ-у, не одержавши перед тим заяви москалів про відкинення „непередрішенства”, то ОУН полк. Мельника повинна вийти з УНРади.

Це привело до переходу в третій етап про-

пагандивних герців. О. Бойдуник засипав свою пресу „заявами” й „в'ясненнями” такого змісту, що мовляв, винними у зламанні одностайного українського фронту та в капітулянтстві є тільки три партії — члени УНРади: — УСП, УНДС та УНДО, — які змайоризували принципіалістів з ОУН полк. Мельника та з УРДП. При тому, він як член УНРади, підтвердив, що УНРада фактично ввійшла вже до МАКЦ-у, та що МАКЦ стоїть дійсно на тих самих „непередрішенських” позиціях, що й КЦАБ. Співзвучні з цим заяви подало й УРДП. І все це — знов при акомпаніменті гомінких запевнень в принциповості і непорушності самостійницьких принципів групи полк. Мельника й УРДП. На знак протесту, мовляв, представники ОУН полк. Мельника вийшли з ВО УНРади.

Але, — заспокоювано в тих „в'ясненнях”, — зроблену помилку вдасться направити на 3-ій сесії УНРади. Там, говорилося, членами УНРади стане три нові партії, згідно з принципом паритетності в структурі УНРади прийде 18 нових представників і відношення голосів зміниться в користь принципіалістів, а у висліді цього буде відкликана безпринципна участь УНРади в МАКЦ-і.

Та прийшла 3-тя сесія УНРади і на ній — насамперед висміяно цинічно „принцип” і конституційну постанову” про паритетність партійного представництва в УНРаді: новим партіям дано — кому лише три місця, а кому одно, залежно від оцінки „на-око”; а далі висміяно й усяку принциповість в політиці УНРади. Приступлення УНРади до МАКЦ-КЦАБ-у на засаді непередрішенства затверджено, закріплено. Новий Виконний Орган УН-Рари приступив з повним розмахом до беззастережної реалізації доповненої співпраці з біломосковськими імперіялістами та їх спонзорами.

Аж ось несподівано зашуміло знов від принципових заяв, декларацій та в'яснень партій УНРади та принципових протестів у формі демонстративного виходу з ВО УНРади. Прийшов, значить, четвертий етап. Цим разом вступив УНДС. Лідер УНДС Микола Лівичський запротестував у пресі проти ламання самостійницьких принципів у відношенні до біломосковських імперіялістів „іншими” членами УНРади і на доказ свого принципіалізму виступив демонстративно разом зі своїми партійними колегами з ВО УНРади.

Логічно виходило, що якщо УНРада зломала одностайний український фронт і пішла на капітулянську, безпринципову співпрацю з біломосковськими імперіялістами завдяки тому, що 18 членів УНРади з УПС, УНДО й УНДС змайоризували 12-ох принципових членів з ОУН полк. Мельника й з УРДП, то тепер

після переходу УНДС на позиції принципіалізму, відношення голосів зміниться вирішно в користь принципіалістів, навіть в тому випадку, якщо б усі новоприйняті члени УНРади приєднались до становища УПС та УНДО. А у висліді цього — прийде негайно до відступу УНРади з макцокацабівських позицій на ті самостійницькі позиції, на яких стоїть загал українського громадянства.

Але сталося щось зовсім інше. „Принципіалістичне” УРДП перехопило в свої руки — реалізацію співпраці з московськими імперіялістами, а представник ОУН полк. Мельника інж. Д. Андрієвський з поспіхом перебрав запропоноване мельниківському середовищу місце „міністра” закордонних справ, опорожене резигнацією М. Лівичського, хоч ніяка зміна ні навіть задержка у співпраці УНРади з МАКЦ-ом не наступила. Знов же з теперішніх заяв і в'яснень УНДС і її лідера М. Лівичського, виходить, що принципіалістами є УНДС, а не ОУН полк. Мельника й УРДП, як це виходило з заяв попереднього етапу пропагандивних герців. А. Лівичський, в додатку, запевняє, що так було весь час.

І той, хто брав на-поважно всі заяви, декларації й в'яснення уенрадівських середовищ та їхню фразеологію про принципи й принципіалізм, мусів розгубитись: як тут розібратися в логіці принципіалізму УНРади та поодиноких її членів, партій і осіб? Хто з них принципіаліст, а хто безпринципний політичний грач і що таке принципіалізм в розумінні уенрадівців взагалі?

І ось — з допомогою їм приходять тут — самі середовища УНРади. Власне, самі уенрадівці, бо коли б пояснення давали противники УНРади, то це могло б уважатися злобою, чи щонайменше стороннистю. А так — свідчення самих про себе.

Коли публікувалися заяви, в'яснення й декларації інж. О. Бойдуника, то заатаковані ним його партнери з УНРади спростовували. Неправдою є, що „мельниківці” були принциповими противниками вступу УНРади до МАКЦ-у, бо ж їх представник інж. Д. Андрієвський був якраз головним аранжером і спів-автором домовлення; неправдою є теж, що у виступі мельниківців йде про принципові справи, а правдою є, що мельниківці вимагають посту „міністра” закордонних справ для свого представника інж. Д. Андрієвського і якщо б їхню вимогу було сповнено, то з цим зникнуть і всі „принципові” конфлікти. Ті, що вірили в щирість принципових заяв ПУН-у, вважали наведене спростовання злобою безпринципників з УНДС-УНДО-УПС.

Та ось створилась після резигнації Лівичського ситуація, в якій треба було запропонувати пост „міністра” закордонних справ інж.

Д. Андрієвському і він справді негайно перебрав його і — всі принципові застереження ОУН полк. Мельника справді зникли. Несміливо висловлювані мельниківцями пояснення, нібито інж. Д. Андрієвський прийняв цей пост під умовою, що буде повернена принципіальна політика УНРади, звучить вже, як анекдота, бо ж М. Ливицький, уступаючи заявив, що якщо буде повернена принципіальна політика УНРади, то він відкличе своє уступлення; то ж тоді не входив би в рахубу інж. Д. Андрієвський. Виходить, отже, що оцінка принципіалізму „мельниківців” їхніми партнерами з УНРади була таки правильна...

Вичерпні вяснення теж щодо комедіянства з принципіалізмом М. Ливицького дають — його ж колеги з УНРади. В офіційному вясненні ВО УНРади говориться про це дослівно так: „М. Ливицький почав висувати як причину свого зречення від керівництва ресортом закордонних справ питання розходжень у поглядах на співпаці з Американським Комітетом. На засіданні Виконного Органу, де це питання було знову обмірковано і не було констатовано ніяких розходжень між членами ВО, ред. М. Ливицький почав виставляти ультимативну умову свого повернення до ВО — забезпечення йому „свободи дій” у зносинах з Американським Комітетом і... сконцентрування в його руках всіх, без винятку, ділянок зносин з Американським Комітетом”.

Отже, — ясно і недвозначно: не принципи й принципіальність були причиною демонстрації М. Ливицького, але — вимога признати йому монополію „контактів” з американськими „приватними” фондами. Конкретно, „міністер” Воскобійник забажав сам скористатись контактами з чарівними фондами, це рішуче не подобалось „міністрові” Ливицькому і — криза в ВО ізза принципових питань готова.

А про „принциповість” УРДП й говорити не приходиться. Вона аж надто очевидна.

Усе це свідчить переконливо про те, що галас про принципи й принципіалізм самостійницької політики УНРади підносять середовища її свідомо тільки для того, щоб цим закрити безпринципний, капітулянтський перехід УНРади на позиції непередрішенства. —

—ооооо—

В И Я С Н Е Н Н Я УКРАЇНСЬКОГО КОНГРЕСОВОГО КОМІТЕТУ АМЕРИКИ

В газеті „Український Самостійник”, з дня 25. липня 1954 року, ч. 20, було опубліковано, що на пресовій Конференції, скликаній українськими науковцями в Мюнхені, яка відбулася дня 15. липня 1954 р., в справі їх приступлення до співпраці з Інститутом Вивчення Історії і Культури ССРСР, проф. М. Ветухів мав висловитися, що, мовляв, він отримав від Українського Конгресо-

вого Комітету Америки повноважати діяти по цій лінії, отже проводити справи щодо української участі в „Інституті”, згідно зі своїм мандатом...

У зв'язку з тим, на спільних нарадах Екзекутиви та Комісії Публікацій та Інформацій, що відбулися дня 6. серпня 1954 р., було ухвалено подати до загального відомо, що, в справі співпраці українських науковців з Американським Комітетом для Боротьби з Большевиством чи пак з Інститутом Вивчення Історії і Культури ССРСР, Український Конгресовий Комітет два рази займав становище:

1) Екзекутива Українського Конгресового Комітету Америки, на своєму засіданні дня 5. березня 1954 р., ухвалила постанову такого змісту:

„Український Конгресовий Комітет Америки не має офіційного відношення до участі представників НТШ та УВАН у Конференції емігрантських науковців, організованій Американським Комітетом Адмірала Стівенса. Екзекутива Українського Конгресового Комітету вважає, що, з тактичних міркувань, не було доцільним в сьогодиншій стані Американського Комітету брати згаданим представникам активну участь у Конференції, бо це може мати політичні консеквенції у майбутньому”.

2) Рада Директорів Українського Конгресового Комітету, на своєму засіданні дня 11. червня 1954 р., ухвалила наступну постанову:

1. „Політична Рада і Екзекутива Українського Конгресового Комітету Америки черговий раз стверджує своє негативне становище до політики Американського Комітету для Боротьби з Большевиством та його спроб використувати українських науковців для протипуукраїнських політичних цілей Комітету.

2. Рада Директорів і Екзекутива Українського Конгресового Комітету Америки стоять на становищі, що, до часу зміни проросійської політики Американського Комітету, українські науковці неповинні ангажуватися до т. зв. наукових акцій згаданого Комітету.

3. Рада Директорів Українського Комітету Америки приймає пропозицію проф. Р. Смалі-Стоцького і проф. М. Ветухова, щоби, в міру потреби, НТШ і УВАН обмірковували спільно з Українським Конгресовим Комітетом проблеми евентуальної співпраці науковців з Американським Комітетом для Боротьби з Большевиством, відповідно до зміни його політики”.

Від часу ухвалення вищеподаних резолюцій, становище Українського Конгресового Комітету Америки в до-тичних справах не було змінено.

Український Конгресовий Комітет
Америци

Нью Йорк, 9. серпня 1954.

Редакція і адміністрація журналу „Вісник” просить передплатників, які забули внести належну передплату, — зробити це негайно.

З ЖИТТЯ ВІДДІЛІВ І ГРОМАД В СЕРПНІ

ПІД ПРАПОРОМ „БОГ І БАТЬКІВЩИНА”

Простора площа в Українському селі Бавид-Брук ледве вмістила 1000 авт, якими прибули люди витати маніфестаційний Здвиг СУМА 14 і 15-го серпня. Привітальний лист надіслав президент Айзенгауер і кільканадесят сенаторів і конгресменів. Богослуження, політична частина, в якій головну промову про переяславську умову і легенду виголосив проф. Оглоблин. Дифіляда і перегляд сумівської творчої роботи осередків. Прекрасне враження справила дифіляда, в якій 1000 сумівців, в одностроях дифілювали під звуки увісцьких стрілецьких і пластових маршів, що їх виконувала оркестра осередку СУМА в Бафало.

Дивлячись на ці струнки лави нашої молоді, пригадалися слова одного з батьків народу, який про тогорічний з'їзд говорив: „Вони вміють маршувати” в цьому вбачав він елементи тоталітаризму. Прекрасні одухотворені лица молоді, юні і малечі, що йшли в лавах з своїми прапорами, ніби осмислено відповідали на ті його слова: „Честь України — готові боронити”. Молодь, об'єднана в лавах СУМА, маршуючи знає, куди і як іти.

**

В СИРАКЮЗАХ

8. серпня відділ ООЧСУ та СУМА в Сиракюзах улаштували маніфестаційне віче, на якому понад 500 українців відзначили 25 років боротьби ОУН та запротестували проти переяславської легенди, в 300-ту річницю якої Москва намагається підвести українську націю до моральної присяги: „бути навіки разом”. Глибоко змістовну доповідь виголосив поет Є. Маланюк, в якій на тлі московсько-українських взаємин з'ясував суть нашої нинішньої боротьби. Проф. І. Вовчук говорив на тему: „Націоналізм 25 років у боротьбі”. Вміло добрана і прекрасно виконана художня частина доповнювала політичний сенс віча.

М. Ш.

ВЕЛИЧАВА МАНІФЕСТАЦІЯ УКРАЇНЦІВ АМЕРИКИ І КАНАДИ

1. серпня 1954 р. українці Америки й Канади на п'ятій зустрічі відзначили 25-річницю боротьби ОУН та 10-річчя постанови Української Головної Визвольної Ради. В зустрічі взяло участь біля 11.000 українців з обох теренів, які заманіфестували свою відданість ідеям боротьби української нації. Вогонь боротьби, який символічно запалювали представники чотирьох поколінь українського народу на естраді, вказував на невмиручість ідеї, за яку веде бій нація. Богдан Саган, роджений на еміграції, запаливши символічно вогонь, сказав: „Я приймаю цей смолоскип в імені всієї української молоді і дітвори, яка не мала щастя народитись на землі наших дідів і прадідів. Я знаю, що я взяв до рук і що означає цей вогонь, який вже горить, запалений руками трьох поколінь борців за Україну. Я знаю, що тут му-

суть загорітися ще й четвертий вогонь тих, які щойно доростають до шаблі Святослава, Хмельницького, Мазепи, Петлюри, Коновальця й Шухевича. Цей вогонь запалає однаково тут на півніжу, як і в наших серцях юних і він пересталить пощерблену Вами в чесних боях козацьку шаблю. Ця шабля стане в наших юних руках не менш грізною і гострою для всіх ворогів України. Я запевняю Вас, що ми, сьогодні ще діти й юнаки, дорісши, цією шаблею вдаримо рівно, впевиено і безощадно кожного ворога України. Ми вчимося і готуємось”.

П. Д.

ПІВРІЧНІ КОНФЕРЕНЦІЇ УПРАВ ВИЗВОЛЬНОГО ФРОНТУ

7. 22. і 29 серпня в Нью Йорку, Клівеленді і Чикаго відбулися конференції представників управ організацій визвольного фронту за таким порядком денним: 1. Що і як маємо робити. 2. Господарсько-фінансові справи. 3. Преса. 4. Поточні справи. В конференціях взяло участь: Нью Йорк — 60 представників, Клівеленд — 54, Чикаго — 80. Учасники нарад всебічно застановились над змістом та методами суспільно-політичної роботи і винесли низку ухвал.

**

Г. С.

ПРО ВІЧЕ В СПРАВІ ОБОРОНИ ЧИ ОХОРОНИ ПРАВ ЛЮДИНИ

В залі Українського Народного Дому в Нью Йорку 27. серпня відбулося віче в справі оборони не то прав людини, чи її від депортації. За місяць ця затія вже мала три вівіски, хто його знає, яка є справжня. На віче прибули з Дітройту адвокат Смул, проф. Степовий та п. Волос. Провадив вічем п. Байбак, а представники Чикаго промовляли. Адвокат Смул інформував про оборону Валківця, запевняючи, що та справа стоятиме добре та закликав всіх, хто має якісь неточности в документах, виправити їх, бо то потрібно. Проф. Степовий закликав підтримати комітет оборони прав людини, який, либонь, позичив на ведення роботи десь в Чикаго 2.000 дол. П. Волос з ДЮБРУС'у скаржився на тих, що кладуть під ноги колоди і не дають обороняти в Америці прав людини. Було б добре, якби всі, що мають якісь неясности, зголошувались до комітету, а як тих стане більше, тоді не страшна ніяка депортація. П. Самійленко виступив з критичними заувагами проти назви комітету, заявивши, що ціла акція є неясною і незрозумілою. Тут виявилось, як то ініціатори боронять прав. П. Самійленкові запропоновано покинути залю. Було багато лайок, одні другим докоряли. Найкращу резолюцію вічеви склав якийсь чоловік, мабуть український селянин. Вислухавши всі ті лайки і сварки, він встав з місця, широко потягнувся і голосно на всю залю смашно позіхнув. Ляснув сусіда по плечі і промовив: „підем додому”. Це так нагадало безсонні ночі в часи колективізації, коли селян агітуючи заганяли в колхозні.

На початку віча в залі було біля сотні людей, потім в залі порідшало і коли людей зовсім стало обмать, обрано президю комітету в складі: Петро Байбак, В. Новицький, С. Федорівський, Ярина Крилова, О. Весоловський (він не був присутній).

К. І.

КОМУНІКАТ

В СПРАВІ ПОКЛИКАННЯ ЧЛЕНІВ ДО КОМІСІЇ ПРАВНОЇ
ОБОРОНИ Й ДОПОМОГИ В ІМІГРАЦІЙНИХ
ТРУДНОЩАХ.

Повідомленням з 26. липня ц.р. в справі правової оборони й допомоги в імміграційних труднощах, Український Конгресовий Комітет Америки зазнайомив українське громадянство з дотеперішніми рішеннями й стараннями в цій важливій і скомплікованій проблемі та проголосив створення окремої Комісії при Українському Конгресовому Комітеті Америки з завданням: робити відповідні старання для оборони й допомоги тим українцям у З'єдинених Державах, які опинилися у важкому правовому положенні, подавши в імміграційних паперах неточні інформації про себе, під впливом страху перед можливістю примусової репатріації.

На засіданні Екзекутиви дня 19. серпня до цієї Комісії обрані наступні члени: Михайло Пізнак, Степан Ярема, Іван Робертс, Юрій Воллинець, Матвій Стахів, — від Українського Конгресового Комітету; Лука Мишуга і Володимир Галан — від Злученого Українсько-Американського Допомогового Комітету; Микола Чулаєвський — від ДОБРУС'у; Роман Долинський — від Братства б. Вояків 1-ої Української Дивізії УНА; Петро Мірчук — від Союзу Українських Політичних Ґ'язнів; Іван Шарай-Самійленко — від Асоціації кол. українських політ'язнів советських та інших тоталітарних режимів.

Громадянство буде інформоване про дальші заходи Комісії перед Американськими властями.
Нью Йорк, 30. серпня 1954.

УКРАЇНСЬКИЙ КОНГРЕСОВИЙ КОМІТЕТ
АМЕРИКИ

Бібліографія

ВСЕВОЛОД ЛИСТВИЧ „Хвилі шукають берегів”, 1954, Торонто, стор. 128. Головну думку, чи ідею книжки висловлено словами: „спротив тиранії це послух Богові”. Автор майстерно і цікаво переповідає наші суспільно-політичні відносини і ще на початку, книжки говорить про загрозову незмінність подій і відносин в нас. Минуле нічому не навчило нас. А „нарід не може затриматися на своїй дорозі історичній, щоб ждати, „чия візьме”, або, щоб ждати на якийсь містичний „слушний час”, що народові тому впаде знеба, як манна”.

І звертаючись до тих, які боялись спротиву, критикують і лають його ще й нині, кажа на стор. 9: „І можливо, нині легко сказати, чи показати на ту, чи іншу помилку команди Української Повстанчої Армії, але я хочу запитати, і то запитати голосом, від якого небеса зрушилися б: А де ж ви, критики велемудрі, в той час були? Бо серед відділів Української Повстанчої Армії того відтинка було всього трьох недокінчених студентів, тих, з яких „сановиті” громадяни так любили і люблять насмішуватись, але які не пішли слідами отих „сановитих”, а як уміли так стояли із своїм народом”.

Про кого мовиться, читаємо на стор. 109: „Коли наше націоналістичне покоління доказувало, що всі так звані

партії, діючі на українських землях, не мають ніякого ґрунту ні в історії, ні в землі українській, воно мало рацію, бо це виразисто показав перший історичний іспит 1939 р. Деклярація українських партій з 1939 р., що повідомляла про їх добровільну самоліквідацію і взивала нарід до „льояльної культурної співпраці з УРСР”, не була для нікого несподіванкою. Капітани затншали потапаючий корабель”.

Книжка захоплює читача, розбуджує думку, змушує шукати активно виходу з недолі. Художня обкладинка мистця М. Дмитренка вдало виконана і гармонізує з думками книжки.

П. Х.

„Лікарський Вісник” рік 1, ч. 1, травень 54 р. Головна управа українського лікарського товариства в Америці видала перше число „Лікарського Вісника”. Мило вражає зовнішній вигляд, обкладинка роботи мистця Якова Гніздовського. Крім фахових статей в журналі вміщено статтю д-ра Богдана Гука — „Структура Українського Червоного Хреста в Українській Повстанській Армії”. Саме тоді, як „вчені” з Мюнхенського Інституту заперечують в своїх публікаціях українську самостійницьку повстанську боротьбу в час другої світової війни, автор розвідки, активний учасник визвольної боротьби УПА подає дуже цікаві дані про Український Червоний Хрест УПА. Уже в 1942-43 році, коли Українська Повстанська Армія зводила бої з німецьким наїзником та обороняла українське населення від диверсійних акцій советської партизанки, виникла потреба організувати медичну обслугу бійців УПА. Провід ОУН та командування УПА разом з пляном військової організації випрацював і плян Українського Червоного Хреста. Автор розвідки, як лікар та учасник боротьби, подає на підставі документальних даних структуру та величезну роботу, яку пророблено в тих важких умовах. Цікаво, що УЧХ, ведучи амбулаторну роботу, фармацевтичну при підтримці населення, зумів в практично-важких умовах досягнути поважні наслідки. Робота його була органічно пов'язана з усією роботою підпілля та спиралась на самовіддану і жертвенну підтримку українського населення. Автор твердить, що районними клініками УЧХ керував надрайоновий лікар, який відповідав за постачання клітин ліками, медичним персоналом та провадив вишкільні курси. Він підлягав окружному лікареві, де збігалися всі частини УЧХ даної округи.

О. Соколишин.

Доц. Іван Павелко: **УКРАЇНА-РУСЬ І МОСКОВІЗМ** — науово-популярна студія. Науково-популярна Бібліотека ч. 1. Видавництво Миколи Денисюка, Буенос-Айрес 1953. Стор. 112. Двобарвна обкладинка Б. Крюкова.

Автор, відомий наш учений і ерудит, незвичайно образно проходить століттями та показує в популярній формі державний розвиток українського народу. Яскраво бачимо, наскільки розбіжними є шляхи розвою русько-українського і російського державного процесу.

Ціна книжки 0.80 дол.

Замовлення і гроші слати на адресу:

Publisher: Mykola Denysiuk

G. P. O. Box 1476

New York 1, N.Y. USA.

„Історія Української Літератури” том. I, видання Академії Наук УРСР, стор. 730.

З А Я В А

В справі розкольніцької акції „двійкарів”

У зв'язку з розкольніцькою акцією „двійкарів”, яку від лютого ц. р. ведуть вони, під облудною фразою „з волі батьківщини”, на сторінках „Сучасної України і Українського Самостійника” і в публічних виступах, вдаючись по основах заложення українського визвольного руху та підважуючи основи, на яких спирається не лише боротьба українського народу за визволення, але і майбутнє державне будівництво України — ми, учасники цієї боротьби — колишні вояки УПА які в 1947, 1948 і 1950 р. р. прибули з України в Західну Європу заявляємо:

1) Що, виконуючи доручення революційного Проводу України — Української Головної Визвольної Ради, Головного Командування УПА і Проводу ОУН, будемо далі тут поза межами батьківщини пильно зберігати, годосити і боронити ідейно програмові заложення українського визвольного руху.

2) Стверджуємо, що в Україні ідеї українського націоналізму невід'ємні від християнізму української людини. Вони лежать в основі визвольної боротьби українського народу, проти московського імперіялізму і комунізму. Ідея самостійної України і глибока віра в Бога і Його правду є джерелом незламної духової і моральної сили українського народу, що бореться проти московського-більшовицького насилля за своє право на самостійну національну державу і соціальну справедливість у ній. Українська Повстанча Армія, в рядах якої ми недавно ще боролися, є віддана постановою УГВР і Головного Командування УПА під опіку Пречистої Діви Марії, а релігійні практики бійців і членів збройного підпілля це нормальне самозрозуміле явище. Релігійний індеферентизм, який проповідують люди „двійки” є чужим і невластивим визвольному рухові в Україні, він не має нічого спільного з духовістю української людини, він є ворожим державницьким традиціям нації, яка бореться за відновлення Української Суверенної Держави. Тому „двійкарська” диверсія, скерована на викривлювання і фальшування ідейно-програмових заложень українського визвольного руху, об'єктивно є чужою і ворожою роботою, що нічого спільного не має з визвольними позиціями народу в його боротьбі за визволення.

3) В обличчі непогамованої атаки „двійкарів” проти провідних людей ОУН, а зокрема проти Провідника ЗЧ ОУН Степана Бандери, заявляємо Проводові ЗЧ ОУН повну свою моральну піддержку з тим глибоким переконанням і певністю, що поступаємо згідно з вимогами Проводу визвольної боротьби в Україні і наших друзів-бійців УПА і членів ОУН, які далі непохитно стоять в передових лавах борців за визволення нашої Батьківщини. Ім'я Степана Бандери не лише широко відоме Україні, як ім'я Провідника визвольної боротьби українського народу, але і серед поневолених Москвою народів.

4) У цю пору, коли большевицька Москва веде, черговий посиленний наступ на ідейно-моральні вартости українського народу, щобн зламати моральний хребет народу і його визвольну боротьбу, закликаємо цією дорогою всіх наших Друзів — колишніх вояків УПА, розкинутих по всіх континентах світа, твердо і непохитно заступати і обороняти ідейно-моральні вартости українського руху, спираючись на них, як роблять це наші друзі в Україні, всю працю і боротьбу в користь визволення нашої батьківщини.

Торонто 30 червня 1954 р.

За Головну Управу Т-ва б. Вояків УПА в США
мгр. Б. Крук Л. Футала
(голова) (за секретара)

За Головну Управу Т-ва б. Вояків УПА в Канаді:
І. Козак М. Кулик
(голова) (секретар)).

З відозви ЦК АБН

ЖАДАЙТЕ ЗБІРКОВИХ ЛІСТ, які негайно вишле Вам Фінансова Референтура ЦК АБН. ЗБІРАЙТЕ НА ЦІ ЛИСТИ. Кожна листа, кожен даток, кожне прізвище жертводавця буде подане в пресі і звідомлення з відаткованих, в тій збірці зібраних грошей. Мусимо повернути теж пороблені досі борги.

Ставайте постійними передплатниками чужомовних видань, оплачуйте і шліть їх політикам заходу. Проголошуємо найближчі тижні і місяці — ПЕРІОДОМ ЗБІРКИ НА ФОНД АБН.

У ситуації, коли наші вороги і противники мають матеріальну допомогу від чужосторонніх західних сил, ми стоїмо власними силами, тільки завдяки Вашій допомозі. Тому ЗАКЛИКАЄМО СТОРОНИ СВОГО ПОСТІЙНИЙ ФОНД ДРУГОГО ФРОНТУ БОРОТЬБИ ПРО-

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ „ВІСНИКА”

Передплата на рік \$4.00

Передплата на півроку 2.25

Ціна окремого примірника50

Всі передплати, зокрема з Канади, треба надсилати грошовим переказом (моней ордер), або в звичайних листах, на адресу адміністрації журналу.

Банкові чеки й грошові перекази треба вповнювати на адресу:

“V I S N Y K”

P. O. BOX 304, Cooper Sta., New York 3, N. Y.
O. D. F. F. U.

Про всякі зміни адреси прохаємо негайно повідомляти адміністрацію, рівночасно подаючи і свою дотеперішню адресу.

Адміністрація.

“ВІСНИК” — ОРГАН ООЧСУ

Редарге Колегія
Головний редактор
І. Вовчук

ТИ БОЛЬШЕВИЗМУ, тобто фронту допоміжного для Рідних Земель.

ФОНД АБН зараз — здорова творча реакція на наступ чужих і ворожих сил на нас!

Наша гідність і національна честь вимагають складати постійний добровільний даток на ФОНД АБН.

Оподаткуймо себе добровільно і кожного місяця шлімо відповідні суми прямо на адресу Фінансової Референтури АБН.

Зложімо тепер одноразовий більший даток на негайні невідкладні потреби праці АБН, щоб вдержати в дотеперішніх розмірах акцію АБН й її розбудувати. Українська еміграція в Великій Британії уже почала, з власного почину, збірку на Фонд АБН і — як завжди жертвенно й щедро йде в кожній важкій ситуації безприкладно з допомогою.

ПРЕЗИДІЯ ЦК АБН

До

Хвальної Редакції
„Вісник”

Дня 22. 5. 1954. у Сиракузах на веселі панни Анни Мартинців з паном Григорієм Завадівським, за ініціативою п. Петра Райца і Петра Перцака, гості зложили \$47.00 (сорок сім) з чого призначено \$40.00 (сорок) на В. Ф. ОУН. та \$7.00 (сім) на прес фонд „Шлях Перемоги”.

Пожертви зложили: по \$5.00 Г. Завадівський, П. Перцак. По \$2.00 Г. Парашій, О. Біганський. По \$1.00 Г. Олексів, О. Пастух, М. Бедзик, А. Запаранюк, І. Нагребещкий, Обаранець, Корчинський, Л. Лукомський, М. Сивий, Т. Стереб, М. Криський, Штамберг, Д. Мелень, П. Райца, Т. Василик, І. Короф, Л. Головатий, П. Мандзій, Я. Яцкевич, Ю. Коваль, Е. Погада, О. Г., Я. Бартиш, В. Ільчичин, І. Палка, М. Павлишин, В. Райца, А. Пастух, М. Завадівський, С. Мандзій. По \$0.50 Ф. Свинар, Бізі, І. Пришляк, Жолондз, Мадараш, П. Гамілка.

Гроші до „Ш. П.” — вислані своєю дорогою (\$7.00), а \$40.00 будуть вислані окремо в призначене місце.

Е. Луковський.

ЗБІРКА КОЛЯДИ 1954 Р. В РОЧЕСТЕР Переведена членами СУМА.

Зложили по \$5.00 Спілка „Базар”, Др. Артимович, Сенів Андрій, Дворський Михайло, Пригула С. По \$4.00 зложили: М. Довгенко, І. Рогач, В. Гладун, М. Вовкович, А. Худик. По \$3.00 зложили: С. Міліневич, М. Павлуцький, А. Сичук, Володимир Чорненький. По \$2.00 зложили: Людвик Бах, Т. Коваль, М. Бросінка, В. Крамар, Н. Шевяк, М. Макосій, Д. Рудий, М. Гудзюватий, М. Жук, В. Гладун, Олекса Курман, Георг Вільзон, П. Козій, М. Мацан, Н. Ренско, М. Павлуцький, М. Вовкович, З. Бодик, І. Качмар, нечиткий, Н. Словіковський, П. Балко, Володимир Юзьків, М. Кавин, Г. Гавришук, А. Чемарник, Е. Батрак, Н. Мазурчак, А. Заблоцький, С. Чолач, Г. Вільзон, К. Возняк, М. Гевко, А. Ланківський, Степан Васьків, Б. Хомяк, М. Дутка, Іван Шурич, Павло Яковина. По \$1.00 зложили: І. Гнатичин, Юрко Шпак, М. Король, Д. Горбуєв, Д. Матвій, М. Кавин, В. Довгодуцький, А. Худик, М... Іван, К. Бонашевський, Ю. Юрків, В. Будзак, А. Сенів, Борис Губка, П. Дубовик, Г. Вільзон, І. Рогач, Петро Коздій, М. Мацан, Ф. Дроздяк, К. С. - нечиткий З. М. - нечиткий, Н. Мартинець, Н. Левко, П. Витковницький, Д. Хоптяк, Н. Шеремета, М. Гуран, Іван Васьків, П. Д. - нечиткий,

А. Ланківський, М. Пласкач, В. Кучмій, М. Мельник, П. Заблоцький, І. Крамарчук, М. Єйна, С. Рудий, Н. Довгенко, Н. Кокодняк, М. Ворона, І. Костів, П. Корнило, М. Воляк, Д. Мига, Роман Коцик, Михайло Снилк, Михайло Посіко, Михайло Дух, Василь Дідошак, Мирон Масловський, І. Булавинець, І. Риопка, М. Снігур, Н. Леник, Михайло Ярош, Дмитро Мельник. По \$2.00 зложили: Я. Котлярчук, Дмитро Мига, Петро та Ірена Твердохліб, Петро Балко. Нечіткі підписи: \$5.00.

Збірку перевели члени ООЧСУ

Петро Стрижаненко \$10.00; Антін Фолюсевич \$8.00; Михайло Білозір \$8.00. По \$5.00 зложили: Михайло Бросінка, Ваасиль Кушнір, Іван Шевчук, М. Колодій, Мирон Руснак, Андрій Гора, Т. Кахникевич, Орест Гафткович, В. Бойко, Н. Крамар. По \$3.00 Др. Капітан Дмитро, Борис Губка, І. Костів, Петро Корнило. По \$2.00 зложили: Теодор Мельник, Ваасиль Шот, Люба Шот, Василь Плиска, Михайло Бабюк, Іван Харчук, Степан Яріш, Петро Яріш, Константин Шевчук, Степан Фещишин, Михайло Малінівський, Ярослав Почапський, Володимир Біловус, Дмитро Пристай, Григорій Лопатка, Іван Теліга, Теодор Чернописський, Володимир Юзьків, Петро Кушнір, Антін Кецо, Іванна Блага, Володимир Бурбуляк, Дмитро Максимів, Олекса Джус, Василь Сидор, Михайло Білоус, М. Кулик, А. Романський, В. Кучмій, А. Бурлака, Евдокія Костів, Олекса Бойко, Ярослав Кознарський, Степан Окрепкій, Юрій Веселій, Степан Васьків, Петро Бучинський. По \$1.00 зложили: Роман Пристай, Роман Луцишин, інж. Юрій Левницький, Борис Боднарчук, Володимир Гоголюк, Ярослав Мудрий, Михайло Яремчук, Никола Осадців, Степан Мартинюк, Іван Приймак, Осип Мороз, Іван Вольський, Михайло Агашук, Осип Гриник, Петро Бородій, І. Тилюк, Андрій Шелецький, Павло кудяк, П. Калібер, Б. Лонкевич, С. Древняк, Н. Соколовський, М. Процик, М. Ікдин, І. Кюба, Петро Біжок, Михайло Лилак, Д. Костюк, В. Когут, М. Філь, В. Когут, М. Корнило.

27 ВІДДІЛ ООЧСУ В НЮ ГЕЙВЕН, КОНН. СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ В 25-ЛІТТЯ БОРТЬБИ ОУН.

Збірка на Зелені Свята.

Бем Михайло \$5.00. По \$3.00 зложили: А. Кольман, Хома Плятон. По \$2.00 зложили: Антоняк Володимир, Береза Володимир, Борещкий Микола, Веселик Теодор, Воллинець Євген, Гачкевич Василь, Гижий Роман, Голембівський Іван, Добчанський Василь, Допівка Осип, Степан Дрозд, Фецалович Володимир, Філіппів Микола, Козюпа Євген, Кунько Богдан, Курілович Роман, Кузьо Осип, Кравчук Антін, Лісевич Михайло, Лисяк Богдан, Ложницький І., Лукомський Євген, Матвій Осип, Мурин Микола, Пап Кондрат, Садівський Стефан, Стадницький Михайло, Телюк Іван, Шимків Л., Шифурка Микола. По \$1.00 зложили: Антонішин Богдан, Білик, Боднар, Боднарчук Теодор, Бродич Теодор, Гутнікевич Іван, Гриць Нестор, Гіна Григорій, Гулій Петро, Дуда Михайло, Духновський Микола, Кобута Константин, Косак Б., Куць Іван, Козак Т., Кучірка Т., Лесь Богдан, Лучинський Іван, Луник, Лодинський Іван, Лодинський Омелян, Матвієнко Константин, Матвієйко Василь, Мороз Володимир, Попель Роман, Попель Ярослав, Прокопович Осип, Снігурович Богдан, Рейнарівч Роман, Чайківський Михайло, Чапля Михайло, Чехній Іван, Шмата Василь, Якимшин Стефан, Н. Н.